

Flygtningenævnets baggrundsmateriale

Bilagsnr.:	207
Land:	Kina
Kilde:	Utrikesdepartementet
Titel:	"Mänskliga rättigheter i Kina 2006"
Udgivet:	19. marts 2007
Optaget på baggrundsmaterialet:	19. marts 2007

Utrikesdepartementet

Denna rapport är en översiktlig sammanställning över hur de mänskliga rättigheterna efterlevs, grundad på den svenska ambassadens bedömningar.

Rapporten kan inte ge en fullständig bild. Information bör sökas också från andra källor.

Mänskliga rättigheter i Kina 2006

ALLMÄNT

1. Sammanfattning av läget för de mänskliga rättigheterna

Kina är en enpartistat som saknar demokrati och fria val och där politisk opposition inte är tillåten. Grundläggande fri- och rättigheter så som yttrandefrihet, pressfrihet, organisationsfrihet och religionsfrihet är starkt begränsade. Samtidigt har, i ett historiskt perspektiv, stora framsteg gjorts, framförallt beträffande de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna. Mellan 200 och 300 miljoner människor har lyfts ur fattigdom sedan de ekonomiska reformerna inleddes för snart trettio år sedan. Människors handlingsutrymme inom den egna, privata sfären har vidgats betydligt..

I den ekonomiska utvecklingens kölvatten vidgas samtidigt klyftorna i samhället – mellan stad och landsbygd och mellan de utvecklade kustregionerna och de fattigare inlandsprovinserna. Att skapa bättre villkor för landsbygdsbefolkningen, inte minst i form av förbättrad tillgång till vård och grundutbildning, prioriteras av regeringen. Rättssystemet reformeras kontinuerligt. Det rådande politiska systemet sätter emellertid gränser för verklig rättssäkerhet.

Tillämpningen av dödsstraffet i Kina är fortsatt mycket omfattande. Exakta uppgifter är en statshemlighet, men enligt *Amnesty* stod Kina för omkring 80 procent av världens verkställda dödsdomar år 2005. En potentiellt viktig förändring är att Kinas högsta domstol från och med år 2007 måste godkänna samtliga dödsdomar innan de vinner laga kraft.

FN:s specialrapportör för tortyr konstaterade vid sitt besök i Kina i slutet av 2005 att bruket av tortyr är utbrett, trots att det är förbjudet enligt kinesisk lag. De senaste åren har dock en rad initiativ lanserats för att minska förekomsten av tortyr.

Frihetsberövanden utan föregående rättegång är vanligt förekommande, bland annat inom systemet med 'omskolning genom arbete', som förenar kroppsarbete och ideologisk skolning. En tidigare aviserad reform av systemet har avstannat.

Restriktionerna för media och Internet har skärpts ytterligare under 2006. Ett antal nya lagar har införts som begränsar journalisters möjligheter att granska samhällsutvecklingen och medborgarnas rätt att uttrycka sina åsikter i så kallade chattforum och bloggar. Trots regeringens ihärdiga försök att kontrollera och censurera informationsflödet har dock samhällsdebatten helt andra förutsättningar i dag än för ett tiotal år sedan. En mångfald av medier har vuxit fram med hundratals tv-kanaler och tusentals tidningar och tidskrifter. Dessutom har Kina i dag över 123 miljoner Internetanvändare och drygt 440 miljoner mobilanvändare.

År 2004 skrevs statens skydd av medborgarnas mänskliga rättigheter in i Kinas konstitution. Betydande resurser läggs för närvarande ner på lagstiftning, utbildningsinsatser och modernisering av rättsapparaten. Viktiga framsteg har gjorts, särskilt inom civilrätten. Det är dock långt kvar till en utbyggd rättssäkerhet. Kina har undertecknat men inte ratificerat konventionen om de medborgerliga och politiska rättigheterna (ICCPR). Någon tidtabell för ratifikation har inte presenterats.

De senaste två åren har en omsvängning av politikens fokus skett, från ekonomisk tillväxt till varje pris mot en mer balanserad utvecklingsmodell som syftar till att överbrygga de växande klyftorna i samhället. Den kinesiska ledningen har som ambition att skapa ett så kallat harmoniskt samhälle. Omsvängningen kan bland annat ses i ljuset av det växande antalet sociala oroligheter de senaste åren. Under 2005 noterades omkring 87 000 så kallade massincider – demonstrationer och protester till följd av dispyter om exproprierad mark, korruption eller omfattande miljöförstöring. Dessa missnöjesyttringar kan både tolkas som ett uttryck för den rätts- och maktlöshet som många människor upplever, och som ett tecken på ett ökat rättsmedvetande hos den kinesiska allmänheten.

Också det politiska systemet ska moderniseras, för att anpassas till de genomgripande förändringar som samhället i övrigt genomgår. Detta tillåts emellertid inte ske på bekostnad av partiets maktinnehav. Kommunistpartiets ambition är att fortsatt leda landet. Under senare tid märks ett hårdnande klimat för de människorättsaktivister som engagerar sig för utsatta grupper i det kinesiska samhället. Också journalister och frivilligorganisationer – såväl kinesiska som internationella – har drabbats av åtdragna tyglar. Samtidigt som rättssystemet reformeras och den ekonomiska liberaliseringen fortgår, sätter således det rådande politiska systemet gränser för verklig rättssäkerhet och

blottlägger stora brister inom medborgerliga och politiska rättigheter. En grundläggande fråga är om partiet förmår utveckla de samhällsbärande institutionerna i samma takt som samhället i övrigt förändras.

2. Ratifikationsläget beträffande de mest centrala konventionerna om mänskliga rättigheter samt rapportering till FN:s konventionskommittéer

Kina har ratificerat fem av de sex mest centrala konventionerna för mänskliga rättigheter, inklusive konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR), konventionen om avskaffandet av alla former av rasdiskriminering (CERD), kvinnokonventionen (CEDAW) Barnkonventionen (CRC), tortyrkonventionen (CAT) och flyktingkonventionen (CR). Kina har emellertid lämnat reservationer till samtliga ratificerade konventioner. . Det fakultativa protokollet till CEDAW om enskild klagorätt har varken undertecknats eller ratificerats. Detta gäller även det fakultativa protokollet om förebyggande av tortyr.

Kina har inte undertecknat eller ratificerat romstadgan för internationella brottmålsdomstolen (ICC).

Kina har undertecknat men ännu inte ratificerat konventionen om civila och politiska rättigheter (ICCPR). Någon tidtabell för ratifikation finns ännu inte, trots att frågan har beretts under ett flertal år av olika ministerier och fackorgan.

För att leva upp till förpliktelserna i ICCPR skulle Kina tvingas genomföra omfattande reformer av nuvarande lagstiftning, bland annat rörande mötes-, yttrande-, förenings- och religionsfrihet. Även systemet med administrativt frihetsberövande skulle behöva reformeras för en implementering av ICCPR. De två fakultativa protokollen till ICCPR om enskild klagorätt och avskaffandet av dödsstraffet har inte undertecknats eller ratificerats.

Kina har ratificerat flyktingkonventionen, men nationell lagstiftning för att implementera åtagandena under konventionen saknas. I praktiken har därför många av de rättigheter som flyktingkonventionen avser inte införlivats och procedurer för bedömning av flyktingstatus saknas.

Under 2005 granskades Kinas första rapport om tillämpning av ICESCR av FN:s kommitté för ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter. I slutrapporten noteras att en viss positiv utveckling skett; bland annat nämndes planerna på ett partiellt socialförsäkringssystem, åtgärder för att förebygga och behandla patienter med hiv/aids och ett nytt rambeslut om hur

utbildningssystemet ska utvecklas fram till 2020. Många problem kvarstår dock, exempelvis diskriminering av kvinnor, minoriteter och funktionshindrade, tvångsaborter, bristande implementering av existerande arbetsmarknads-lagstiftning, växande inkomstklyftor och begränsningar i tillgången på information. Sammantaget var kommitténs övervägande slutsats att Kina har långt kvar innan man kan anses leva upp till förpliktelserna i ICESCR.

Under 2005 granskades även Kinas tillämpning av barnkonventionen för andra gången av FN:s kommitté för barnets rättigheter. Se vidare stycke 15.

I maj 2006 valdes Kina in i FN:s nyskapade råd för mänskliga rättigheter (MR-rådet). Kinas mandat avser tre år. Under utnämningsprocessen lovade Kina att leva upp till sina förpliktelser under internationella konventioner för mänskliga rättigheter. Kina har i rådet bland annat drivit frågan om begränsat utnyttjande av instrumentet med landspecifika resolutioner. Landet har också argumenterat för att begränsa möjligheterna för företrädare för det civila samhället och enskilda organisationer att närvara vid rådets möten.

MEDBORGERLIGA OCH POLITISKA RÄTTIGHETER

3. Respekt för rätten till liv, kroppslig integritet och förbud mot tortyr

Tortyr är uttryckligen förbjudet enligt kinesisk lag. Den kinesiska definitionen av tortyr omfattar dock endast fysiskt våld och inte, som tortyrkonventionen anger, psykisk tortyr så som sömnberövande, verbala övergrepp och hot. Omfattande vittnesmål från åklagare, poliser och fångar, samt undersökningar utförda av kinesiska akademiker tyder emellertid på att såväl fysisk som psykisk tortyr är vanligt förekommande vid förhör, i häkten, i fängelser och i anstalter för administrativt frihetsberövande, särskilt på landsbygden och i fattigare provinser. Vanliga tortyrmetoder inkluderar bland annat elchocker, fjättrande i obekväma positioner, isolering och misshandel.

För att reducera bruket av tortyr har ett flertal initiativ lanserats under de senaste åren. Kinas högsta polismyndighet utfärdade 2003 regler som förbjöd användningen av bevis som utverkats genom tortyr. Enligt gällande regelverk ska polismyndigheterna hållas juridiskt ansvariga för dödsfall under förhör eller i förvar. Förhörstider skall dessutom begränsas för vissa grupper, exempelvis barn under 16 år, personer över 70 år och gravida kvinnor. Kinas högsta åklagarmyndighet förklarade förra året att kampen mot tortyr skulle ges högsta prioritet.

FN:s specialrapportör för tortyr, Manfred Nowak, konstaterade efter sitt besök i november 2005 att bruket av tortyr är utbrett i Kina. Samtidigt noterades en viss minskning, framförallt i städerna, till följd av nya regelverk och utbildningsinsatser för polis- och fängelsepersonal. Ett allvarligt problem är emellertid att effektiva mekanismer för att anmäla och utreda misstänkta fall av tortyr saknas. Ytterst förblir Kinas avsaknad av ett oberoende rättssystem det största hindret för att tortyr långsiktigt ska kunna förhindras. I sina rekommendationer uppmanade Nowak Kina att vidta åtgärder för att inkludera tortyr som ett brott i den allmänna strafflagen för att möjliggöra åtal av tjänstemän som gjort sig skyldiga till tortyr. I juli 2006 införde Kina nya regler med detta innehåll. Förordningens definition av tortyr omfattar emellertid inte psykisk tortyr. .

Den kinesiska befolkningen har ökat från 500 miljoner år 1950 till 1,3 miljarder år 2006. Den så kallade ettbarnspolitiken introducerades 1979 i syfte att stävja den snabba befolkningstillväxten. Först 2002 trädde dock Famileplaneringslagen, Kinas första fullständiga lagstiftning som reglerar familjeplaneringspolitiken, i kraft. Fram till dess hade ettbarnspolitiken reglerats genom en rad sinsemellan olika regionala och lokala förordningar.

Familjeplaneringslagen ger alla medborgare rätt att ha barn men utgår ifrån att endast gifta par begagnar denna rätt. Alla gifta par är skyldiga att delta i familjeplaneringsaktiviteter men fokus för dessa aktiviteter har på senare år skiftat från kvotering och planering till reproduktiv hälsa och informerade val på basis av information om olika former av preventivmetoder. Frivilligheten uppges officiellt vara grunden för familjeplaneringspolitiken.

Trots nationell lagstiftning förblir skillnaderna mellan olika provinser stora. Stadsbor får normalt endast ha ett barn medan landsbygdsbefolkningen i många provinser tillåts skaffa ett andra barn om det första är en flicka. Ett flertal andra undantag från ettbarnsregeln finns: om båda parterna i ett äktenskap är från ettbarnsfamiljer har de rätt att skaffa två barn, liksom om det första barnet är funktionshindrat. Omgifta par och personer med särskilt farliga arbeten, exempelvis gruvarbetare, tillåts i vissa provinser ha två barn. Medlemmar av etniska minoriteter får skaffa upp till fyra barn, medan ingen formell begränsning råder för tibetaner. Enligt civildepartementet tillåts familjer som redan har ett barn dessutom adoptera ett barn från barnhem. Enligt FN:s befolkningsstatistik föds i dag i snitt 1,6 barn per kvinna i Kina.

Överträdelser mot familjeplaneringspolitiken bestraffas med avgifter som kan vara betydande och ibland uppgå till flera årslöner. Ogifta kvinnor som föder barn kan avkrävas en straffavgift. Statsanställda kan dessutom straffas med sänkt lön eller till och med avsked. Partimedlemmar kan uteslutas ur partiet. Den enskilde har rätt att begära omprövning av ett sådant beslut eller stämma det administrativa organ som ansvarar för familjeplaneringspolitiken, men sannolikheten att en enskild får rätt gentemot myndigheterna är liten. Genom ett belöningsystem premieras eller bestraffas tjänstemän på lokal nivå i förhållande till hur familjeplaneringsmålen efterlevs.

Familjeplaneringslagen förbjuder tvångsaborter och tvångssteriliseringar. Enligt rapporter från människorättsorganisationer är det emellertid relativt vanligt att kvinnor som fött ett eller flera barn uppmuntras eller i vissa fall tvingas att sterilisera sig. Människorättsaktivisten och advokaten Chen Guangcheng, avslöjade i augusti 2005 att uppemot 7000 påtvingade steriliseringar och aborter ägt rum i en stad i Shandong-provinsen. Centrala Familjeplaneringskommissionen har medgivit att lagbrott begåtts av lokala myndigheter.

Enligt officiella kinesiska siffror föds 119 pojkar på 100 flickor i Kina, den högsta proportionen pojkar mot flickor i världen. För andra barnet var siffran 151,9 pojkar mot 100 flickor. Enligt *International Planned Parenthood Federation* görs årligen omkring sju miljoner aborter i Kina. Av dessa är ca 70 procent aborter av foster med kvinnligt kön. Enligt Familjeplaneringskommissionen är könsbestämda aborter är förbjudna i Kina. Samtidigt avlog Nationella Folkkongressen år 2006 ett lagförslag om att förbjuda könsbestämda aborter.

Centrala Familjeplaneringskommissionen meddelade i oktober att ett nytt rikstäckande belöningssystem för landsbygdfamiljer som väljer att skaffa få barn kommer att introduceras i januari 2007, i syfte att minska befolkningstillväxten på landsbygden. En årlig pension om 600 renminbi (RMB) kommer att utbetalas till familjer som bara har ett barn (eller två barn om båda barnen är flickor).

Till följd av de kraftiga demografiska obalanser som ettbarnspolitiken har skapat, har dess framtid varit föremål för viss diskussion i Kina under senare år. I september rapporterade dock officiell media att familjeplaneringspolitiken kommer att ligga fast tills vidare.

4. Dödsstraff

Bruket av dödsstraff är mycket omfattande i Kina, men den kinesiska regeringen offentliggör inte det verkliga antalet avkunnade eller verkställda dödsdomar. I en rapport från april 2006 noterar *Amnesty* omkring 1770 kända fall av verkställda dödsdomar under 2005. Enligt samma organisation svarade Kina därmed för omkring 80 procent av världens verkställda dödsdomar under förra året. Motsvarande siffra för 2004 är ca 3400 kända avrättningar. *Amnestys* siffror är baserade på uppgifter i kinesisk press och därmed officiellt bekräftade. Det totala antalet dödsdomar är, enligt bland annat *Amnesty*, sannolikt betydligt högre. Kinesiska akademiker verksamma i landet uppskattar att omkring 10 000 avrättningar årligen genomförs i Kina. 68 olika brott kan medföra dödsstraff - förutom våldsbrott också ett stort antal ekonomiska brott, framförallt korruption, och narkotikabrott. Dödsstraff får inte utdömas till barn under 18 år. Avrättning får enligt lagen utföras genom exempelvis arkebusering eller giftinjektion..

Erkännanden och vittnesmål som tvingats fram genom tortyr förblir ett stort problem i Kina. Ett antal uppmärksamade fall då personer dömts till döden och i vissa fall avrättats, för att senare visa sig vara oskyldiga, har föranlett debatt i kinesisk media om rättsäkerheten i samband med dödsdomar. I oktober förra året meddelade Kinas Högsta domstol att man avsåg återta överprövningsrätten för samtliga dödsdomar, i syfte att förbättra rättssäkerheten och främja en enhetlig tolkning av lagen. Kinesisk media rapporterade i november att detta beslut väntas träda i kraft den 1 januari 2007. Enligt officiella kinesiska uppgifter ändrades påföljden från dödsstraff till ett längre fängelsestraff i drygt 11 procent av de utdömda dödsdomar som omprövades av Högsta Domstolen under 2005.

Den första september 2006 beslutade Högsta domstolen att överklaganden av domar där dödsstraff utdömts skall höras i offentlig rättegång i syfte att skapa en mer transparent rättsprocess. Domslut i högre instans kan därmed inte, som tidigare, baseras enbart på beaktande av dokument. Ministeriet för allmän säkerhet uppgav i maj 2006 att man infört ett system med ljud – eller videoupptagning under förhör i samband med brott där dödsstraff riskeras, för att minska risken för tortyr och framtvingade erkännanden. Systemet har hittills med framgång prövats i ett antal provinser och förväntas nu utvidgas till att omfatta hela landet.

Sedan 1983 genomförs i Kina periodvisa kampanjer mot brottslighet. Dessa kampanjer kallas slå hårt- kampanjer och rapporter från bland annat *Amnesty* tyder på att antalet utfärdade dödsdomar kraftigt ökar under dessa..

Få opinionsundersökningar om kinesers syn på dödsstraffet är kända. En nätundersökning, genomförd av en professor vid Pekings universitet 2003, uppgav att endast ca 15 procent av de tillfrågade var för ett avskaffande av dödsstraffet, medan drygt 80 procent ansåg att dödsstraffet var nödvändigt. Premiärminister Wen Jiabao har i samtal med EU förklarat att dödsstraffets avskaffande förblir ett mål, om än på mycket lång sikt.

Kinas vice hälsominister Huang Jiefu tillkännagav i december 2005 att omfattande handel med organ från avrättade fångar förekommer i Kina. Detta var första gången en officiell företrädare medgav att sådan verksamhet existerar och uttalandet väckte stor uppmärksamhet. Handel med organ är förbjuden i Kina och organdonationer får enligt lag endast ske på frivillig grund med donatorns eller anhörigas samtycke. En skärpning av existerande lagstiftning, med krav på donatorns skriftliga medgivande, infördes i juli 2006.

5. Rätten till frihet och personlig säkerhet

Formellt finns inga politiska fångar i Kina. De som döms för exempelvis regimkritik eller försök till splittring av nationen, döms emellertid ofta till långa fängelsestraff. Dessa politiskt relaterade brott finns samlade i strafflagens kapitel om 'hot mot statens säkerhet' och inkluderar exempelvis 'underminering av staten eller det socialistiska systemet', 'splittring av staten' eller 'olovlig hantering av statshemligheter'. Flera av dessa brott kan föranleda dödsstraff, 'om de orsakar särskilt stor skada för staten eller folket eller om omständigheterna är särskilt allvarliga'. Dessa brottsbenämningar finns inte närmare definierade i lagen, vilket ger utrymme för godtycke i tillämpningen.

Den förordning som klassificerar vad som är att betrakta som statshemligheter utgör också den en statshemlighet. Allmänt tillgänglig information, exempelvis publicerade tidningsartiklar, kan retroaktivt klassificeras som statshemligheter,

vilket har skett i några uppmärksammade fall. I den tidigare strafflagen kallades liknande brott för 'kontrarevolutionära brott'. De fångar som tidigare dömts för detta brott fortsätter, trots termens avskaffande, att avtjäna sina straff. Den amerikanska enskilda organisation *Dui Hua Foundation* rapporterade förra året att omkring 600 personer fortfarande avtjänar fängelsestraff i Kina för 'kontrarevolutionära brott'.

Frihetsberövanden utan rättegång (s.k administrativt frihetsberövande) fortsätter att vara vanligt förekommande i Kina. Enligt uppgifter lämnade i samband med dialogen om mänskliga rättigheter mellan EU och Kina i september 2006 är för närvarande ca 250 000 personer administrativt frihetsberövade inom ramen för systemet med anstalter för omskolning genom arbete. Administrativa frihetsberövanden utdöms upp till tre år med ett års möjlig förlängning. Beslut om frihetsberövande fattas av kommittéer under polismyndigheterna på länsnivå, inte av domstol. . Även minderåriga från 14 års ålder kan bli föremål för administrativt frihetsberövande. Den anklagade har viss möjlighet att överklaga ett sådant beslut men i praktiken är detta sällan framgångsrikt.

Omskolning genom arbete är en administrativ åtgärd som förenar kroppsarbete med ideologisk skolning och som syftar till att förändra beteenden som betraktas som olämpliga, exempelvis narkotikamissbruk, prostitution eller olikstänkande. Aktivister, Falun Gong-utövare , migrantarbetare eller religiösa ledare kan sändas till arbetsläger utan rättegång med hänvisning till att de har stört den allmänna ordningen. Även befolkningen i minoritetsområden, framförallt Xinjiang och Tibet, drabbas oproportionellt hårt av administrativa frihetsberövanden, i synnerhet i anslutning till religiösa högtider.

Förutom omskolning genom arbete, existerar även ett flertal andra former av godtyckligt och administrativt frihetsberövande till exempel förvar och utbildning för prostituerade och deras kunder, tvångsomhändertagande och drogavvänjning för missbrukare, eller rättslig omskolning för drogmissbrukare och Falungongutövare som redan genomgått en period av omskolning genom arbete utan att 'omvändas'.

Inför viktiga partimöten och nationella folkkongressens årliga sammanträden, liksom i samband med andra känsliga tidpunkter såsom årsdagen av regimens krossande av demonstrationerna den fjärde juni 1989, görs regelmässigt ett stort antal tillfälliga frihetsberövanden. Den maximala tiden för denna typ av tillfälliga frihetsberövanden utsträcktes efter polisbeslut förra året från 15 till 20 dagar. Genom antagandet av *Public Order Administration Punishment Law* i mars 2006 stärks den rättsliga grunden för administrativa frihetsberövanden. Administrativa sanktioner regleras i dag genom administrativa förordningar

och kan därmed utdömas utan domstolsförfarande. Juridiska experter har emellertid påpekat att systemet därigenom strider mot *Administrative Punishment Law* från 1996, enligt vilken frihetsberövande endast får ske på basis av lagar stiftade av Nationella folkkongressen. Även *Legislation Law* innehåller en liknande regel enligt vilken inga statliga organ utöver Nationella folkkongressen och dess stående utskott får stifta lagar som medger frihetsberövande.

FN:s specialrapportör för tortyr uppmanade i samband med sitt besök i Kina i november 2005 den kinesiska regeringen att avskaffa alla former av administrativt frihetsberövande. Kina har även i andra internationella sammanhang upprepade gånger uppmanats, bland annat av EU, att avskaffa detta system.. I samband med dialogen om mänskliga rättigheter mellan EU och Kina i oktober 2006 refererade dock ministeriet för allmän säkerhet till detta system som en integrerad del av det kinesiska rättssystemet. En översyn i syfte att reformera systemet med administrativt frihetsberövande inleddes för några år sedan, men har i dagsläget avstannat, bland annat med motiveringen att domstolarna inte har kapacitet att ta hand om den mindre grova brottsligheten på annat sätt.

Enligt rapporter från *Human Rights Watch* och *Geneva Initiative on Psychiatry* förekommer tvångsmässig förvaring av oliktankande och Falungongutöware på psykiatriska institutioner i Kina.. Enligt dessa källor finns det ett tjugotal så kallade Ankang-kliniker, en särskild typ av psykiatriska institutioner som administreras direkt under Ministeriet för allmän säkerhet. Tidigare intagna på dessa institutioner rapporterar om förekomsten av tortyr i form av misshandel och tvångsbehandling med elchocker och mediciner. Den officiella kinesiska förklaringen till tvångsförvar och missförhållanden på dessa kliniker har varit att patienter har feldiagnostiserats av läkare med bristande utbildning. Kina har förnekat systematiskt missbruk av systemet.

Individens rörelsefrihet har ökat väsentligt i Kina sedan den ekonomiska reformpolitiken inleddes i slutet av 70-talet och rörelsefriheten är i dag författningsreglerad. Kina har idag omkring 140 miljoner s.k. migrantarbetare, personer som lämnat landsbygden med förhoppning om bättre arbets- och levnadsmöjligheter i städerna.

Planministeriet aviserade i augusti 2001 att systemet med boenderegistrering (*hukou*) skulle avskaffas senast år 2006. Systemet är dock fortfarande i kraft, även om vissa lättnader har införts för att möjliggöra den omfattande befolkningsförflyttningen. Personer som saknar boenderegistrering där de vistas och arbetar lever under betydligt sämre villkor än de som är registrerade., Oregistrerade nekas ofta tillgång till offentliga tjänster så som hälsovård, skola och andra sociala förmåner.

Under de senaste åren har det blivit betydligt lättare för kineser att resa utomlands, även om reserestriktioner fortfarande förekommer för vissa yrkeskategorier, exempelvis poliser. Turismavtal med bland annat EU innebär avsevärt förbättrade möjligheter till utrikesresor, men endast i form av gruppresor genom godkända resebyråer.. Sedan 2005 är det för stadsbefolkningen ofta tillräckligt att visa upp identitetskort och hushållsregistrering för att få ett pass utfärdat. Processen för att skaffa pass är mer komplicerad på landsbygden. År 2003 reste ca 20 miljoner kineser utomlands. *World Tourism Organisation* räknar med att närmare 100 miljoner kineser kommer resa utomlands år 2020,.

6. Rättssäkerhet och rättsstatsprincipen

För trettio år sedan, vid kulturrevolutionens slut, saknade Kina så gott som alla de lagar och institutioner som kännetecknar ett fungerande rättssystem. Sedan de ekonomiska reformerna och Kinas öppnande mot omvärlden inleddes i slutet av 1970-talet, har emellertid en omfattande uppbyggnad av rättssystemet ägt rum. Inför Kinas inträde i *World Trade Organisation, WTO*, år 2001 infördes ett flertal nya handelsrelaterade lagar och förordningar som ytterligare har bidragit till att öka transparensen och främja moderniseringen av det kinesiska rättssystemet. Den kinesiska regeringens uttalade mål är att Kina ska utvecklas i riktning mot en rättsstat med ökat iakttagande av mänskliga rättigheter. Ett omfattande lagstiftningsarbete pågår och nya rättsinstitutioner har etablerats. Undervisning i juridik vid universitetet och vidareutbildning för tjänstemän verksamma inom rättsväsendet har byggts ut. I Kina finns i dag närmare 200 000 domare, lika många åklagare och mellan 120 000-175 000 advokater. Kinesiska domstolar hanterar årligen omkring åtta miljoner ärenden.

Trots framstegen inom rättsväsendet finns fortfarande omfattande brister. Efterlevnaden av straffprocesslagen är särskilt bristfällig, med långa anhållande- och häktningstider, sen tillgång till advokat och utbredd förekomst av tortyr som vanliga följder.

Endast ca 30 procent av alla åtalade får tillgång till advokat eller rättegångsbiträde. En variant av oskuldspresumtion har införts, men implementeringen av denna är bristfällig och en överväldigande majoritet av de som åtalas för brott blir fällda. *All China Lawyers Association* konstaterade i juni 2006 att en ny revidering av straffprocesslagen är nödvändig för att stärka skyddet för de mänskliga rättigheterna.

Även inom civilrätten finns omfattande brister. Många ärenden når aldrig domstolarna till följd av administrativa hinder eller höga rättegångskostnader. Som en följd av detta har ett stort antal rättshjälpscenter för allmänheten vuxit fram under senare år. Dessa rättshjälpscentra återfinns ofta i anslutning till

universiteten och behandlar särskilt sociala och ekonomiska rättigheter till exempelvåld mot kvinnor.

Framväxten av ett fristående advokatväsende har spelat en viktig roll för att stärka såväl rättssystemet som rättssäkerheten i Kina. Samtidigt ger kinesisk lag fortfarande försvarsadvokater en begränsad roll; insynen i förundersökningen är exempelvis mycket liten och advokaten träffar ofta sin klient för första gången i rättssalen. Enligt artikel 306 i strafflagen ges polisen möjlighet att gripa och anhålla en advokat som misstänks agera emot myndigheters intresse. Artikel 306 har under de senaste åren använts allt oftare av myndigheter på olika nivåer för att begränsa eller stoppa advokater. Särskilt utsatta är advokater i ärenden som rör statshemligheter. Strafflagens definition av detta begrepp är avsiktligt otydlig, vilket öppnar för godtyckliga bedömningar. Även advokater riskerar i sådana fall stränga straff för att ha sökt ta tillvara klienters intressen. Under 2006 har återkommande rapporter vittnat om ett hårdnande klimat för kinesiska advokater, inklusive flera fall där advokater som har påtalat maktmissbruk och korruption eller förespråkade mänskliga rättigheter, har utsatts för trakasserier eller åtalats.

För två år sedan skrevs skyddet av medborgarnas mänskliga rättigheter in i Kinas grundlag. Även skrivningar till skydd för privat äganderätt infogades. Dessa konstitutionellt garanterade rättigheter kan emellertid inte åberopas direkt i domstol.

Trots de reformer som genomförts kan rättssystemet inte anses vara självständigt i förhållande till den politiska makten. Grundlagen slår fast att Kina ska vara ett socialistiskt land styrt *genom lag* (dvs *rule by law*, snarare än *rule of law*). Genom sin kontroll över statsapparaten har kommunistpartiet ett stort inflytande över domstolarna och politiska ingrepp i rättsprocesser förekommer, särskilt i politiskt känsliga fall. De juridiska partikommittéer som samordnar polisens, åklagarämbetets och domstolarnas arbete styrs ofta av chefen för polismyndigheten. Dessa kommittéer beslutar i praktiken över utnämningen av domare. Åklagarmyndigheterna har, förutom sin traditionella roll, även till uppgift att granska domstolar, polis och fängelser. Liksom domstolarna är åklagarväsendet dock ekonomiskt beroende av de lokala myndigheterna på respektive nivå, vilket skapar risk för osjälvständigt agerande och korruption. Fristående tillsynsinstanser saknas.

Rättegångar i Kina är formellt offentliga om de inte rör statshemligheter eller minderåriga. I praktiken har det dock i många fall visat sig svårt att närvara, inte endast för utländska medborgare utan också för kinesiska medborgare och anhöriga. I september 2006 meddelade Högsta domstolen att en ny förordning införts som förbjuder direkt kommunikation mellan domstolarnas tjänstemän och media. En speciell talesman vid domstolen skall i stället ansvara för alla

mediekontakter. Tjänstemän som bryter mot denna förordning riskerar påföljder..

I oktober 2005 lanserade Högsta domstolen ett femårsprogram för perioden 2006-2010 där inte mindre än femtio förslag till reformer inom domstolsväsendet lades fram. Förslagen inkluderar krav på att vittnen ska infinna sig i rätten för att möjliggöra korsförhör, centraliserade tillsättningar av domare för att stävja problemet med lokala makthavares inflytande, samt höjda ersättningsnivåer för domare för att minska risken för korruption. Dessa förslag vittnar om en insikt om behovet av att skapa ett mer oberoende och professionellt domstolsväsende. Förslagen ska framöver beaktas av berörda ministerier och myndigheter.

Principen att stat och myndigheter är bundna av lagen i sin myndighetsutövning gentemot enskilda medborgare slogs fast i 1989 års *Administrative Litigation Law*. Enskilda personer har rätt att få lagenligheten i vissa konkreta myndighetsbeslut prövad i domstol. Även andra principiellt viktiga åtgärder för att stärka lag- och författningenligheten i myndighetsutövningen har genomförts på senare år. Sedan år 2000 har exempelvis den nationella folkkongressens lagutskott utvecklat mekanismer för att ogiltigförklara lagar och förordningar som anses strida mot konstitutionen. Denna möjlighet har använts i några få, uppmärksammade fall. I teorin skulle även lagar och förordningar som strider mot konstitutionens skydd av mänskliga rättigheter kunna prövas av folkkongressen och upphävas. Denna möjlighet har dock hittills aldrig prövats i praktiken.

Parallellt med det ordinarie rättssystemet finns ett traditionellt kinesiskt system som bygger på skriftliga klagomål, så kallade petitioner. Medborgare som upplever att deras rättigheter blivit kränkta av en myndighet har rätt att lämna en petition till särskilda kontor som finns över hela landet, inklusive på central nivå i Peking. Hundratusentals petitioner inlämnas varje år, men bara en liten del av dessa leder till någon åtgärd. Varje år förekommer rapporter i media om polisvåld och tvångsdeportering av människor som köar för att lämna in sina klagomål. Media har också publicerat rapporter om tjänstemän på lokal nivå som med våld hindrat petitionärer från att lämna in petitioner om lokalt vanstyre till det centrala kontoret i Peking.

En ny lag som trädde i kraft i maj 2005 syftar till att modernisera petitionsprocessen och slår fast att varje inlämnat klagomål måste besvaras skriftligt inom en viss tidsrymd. Lagen ger också petitionskontoren rätt att organisera möten om särskilda ämnen. Kritiker menar dock att den nya lagen främst syftar till att förhindra att klagande reser till Peking, eftersom lagen slår fast att alla klagomål först måste lämnas in och behandlas lokalt. Den nya lagen

förbjuder också klagande från att samlas kring offentliga byggnader och att samla underskrifter för att ge mer tyngd åt sina klagomål.

Bristerna i det traditionella petitionssystemet i kombination med ett successivt ökande rättsmedvetande hos allmänheten har bidragit till att fler och fler i dag använder sig av det moderna rättssystemet för att försvara sina rättigheter. Samtidigt råder fortfarande en utbredd känsla av makt- och rättslöshet hos en stor del av Kinas befolkning, vilket bland annat resulterar i så kallade massincidenter och sociala oroligheter. Möjligheten att genom rättssystemet hävda sina rättigheter är fortfarande mycket begränsad, inte minst på landsbygden och i fattiga områden. Följden blir i vissa fall vilda strejker eller protester, som reaktioner på upplevda orättvisor. Enligt Ministeriet för allmän säkerhet ägde uppemot 87 000 sådana massincidenter rum under 2005, att jämföra med omkring 74 000 året innan. För tio år sedan var motsvarande antal incidenter ca 10 000. Incidenterna utlöses ofta av omfattande miljöförstöring eller dispyter om mark som konfiskerats utan tillräcklig ersättning.

För myndigheterna, som räds varje tecken på tilltagande social oro, är denna utveckling oroande. I mars 2006 antog *All China Lawyers Association* för första gången riktlinjer för hanteringen av ärenden av massnatur, vilket avser ärenden som involverar fler än tio klagande eller betraktas som särskilt känsliga. Många gånger handlar dessa ärenden om landfrågor, korruption, migrantarbetarnas situation eller miljöförstöring. Riktlinjerna stipulerar att endast politiskt godkända advokater får ta sig an dessa ärenden. Dessa advokater uppmanas att bidra till bevarad social stabilitet, de tillåts inte tala med media och är dessutom skyldiga att informera myndigheterna vid tecken på oroligheter eller protester.

7. Straffrihet

Trots Högsta domstolens och åklagarämbetets åtgärder mot tortyr förekommer faktisk straffrihet för många av de poliser och tjänstemän som gör sig skyldiga till övergrepp. På grund av korruption och politiska hänsyn får ofta även högre ledare och deras familjer i praktiken straffrihet. Missnöjet med den omfattande förekomsten av korruption i samhället är utbredd. Kinas högsta politiska ledning framhåller behovet av krafttag mot korruptionen och ett flertal utbildningskampanjer har lanserats i syfte att stärka partiets styrande förmåga. Tjänstemännens individuella ansvar betonas allt mer och en ökning kan noteras under de senaste åren vad gäller antal dömda – i bland även avrättade – högre partifunktionärer till följd av just korruptionsbrott. I september 2006 avsattes partisekreteraren i Shanghai, tillika medlem i partiets mäktiga politbyrå, från sin post sedan han anklagats för grov förskingring av

statliga pensionsmedel och korruption. Enligt officiella uppgifter har närmare 17 000 tjänstemän dömts för korruptionsbrott under perioden januari – september 2006.

8. Yttrande-, tryck-, mötes-, förenings- och religionsfrihet m.m.

Den kinesiska författningen garanterar allmän åsikts-, yttrande-, tryck-, förenings-, mötes-, demonstrations-, och religionsfrihet. I praktiken är emellertid alla dessa friheter inskränkta i varierande grad utifrån en skiftande blandning av tillämpad lagstiftning och praxis.

I Reportrar utan gränser index över pressfriheten i världen år 2006 hamnar Kina på 162:a plats av totalt 166 länder, två placeringar sämre än föregående år. Indexet mäter olika faktorer, såsom journalisters personliga säkerhet, medias ställning och myndigheternas förhållningssätt till ett fritt informationsflöde. Enligt Reportrar utan Gränser sitter 32 kinesiska journalister i dag i fängelse till följd av sin yrkesutövning. Detta är fler än i något annat land.

Enligt den så kallade 'sju nej-kampanjen', som inleddes i augusti 2001 av den statliga press- och utgivningsmyndigheten, är det förbjudet att i media förneka marxismen, Mao Zedongs tänkande eller Deng Xiaopings teori. Det är vidare förbjudet att opponera mot den officiella linjen eller kommunistpartiets politik, avslöja statshemligheter, skada nationell säkerhet eller nationella intressen, ifrågasätta religions- eller minoritetspolitiken, förespråka mord, våld, obscenitet, vidskepelse eller pseudovetenskap, sprida rykten eller falsk information, lägga sig i partiets eller regeringens arbete, eller bryta mot partiets propagandadisciplin eller de nationella utgivnings- och reklamreglerna.

Vad som utgör ett brott mot dessa sju nej lämnar stort utrymme för godtycklig bedömning. Till särskilt känsliga ämnen hör att ifrågasätta kommunistpartiets maktmonopol, direkt kritisera det högsta ledarskapet, ifrågasätta en återförening med Taiwan eller kinesisk överhöghet i Tibet eller Xinjiang, förespråka den förbjudna Falun Gong-rörelsens budskap, omvärdera militärens ingripande på Himmelska fridens torg 1989, samt rapportera om korruption inom det högsta ledarskapet.

Den kinesiska propagandamyndigheten cirkulerar regelbundet detaljerade listor över tabubelagda respektive rekommenderade ämnen till nyhetsredaktionerna. Lagens medvetet otydliga definitioner av exempelvis statshemligheter uppmuntrar samtidigt till självcensur. Det förekommer att journalister trakasseras, avskedas, får tidsbegränsade yrkesförbud, hotas eller sätts i fängelse när de tänjt gränserna för långt. I januari 2006 tvingades tidskriften Fryspunkten (*Bingdian*), en frispråkig bilaga till partiets ungdomsförbunds tidningstänga sedan tidskriften publicerat en artikel som kritiserade kinesisk

historieskrivning. Artikeln bedömdes strida mot rådande ideologi och chefredaktören tvingades avgå. Stängningen av tidskriften ledde till kraftiga proteser från ett flertal kinesiska intellektuella och Fryspunkten återuppstod efter en tid, dock med ett betydligt mindre kritiskt innehåll. Förutom Fryspunkten har en rad andra publikationer stängts eller utsatts för andra restriktioner under de senaste åren.

Ett lagförslag om införande av höga straffavgifter för media som publicerar icke-godkända nyheter eller rapporterar kring plötsliga händelser, såsom naturkatastrofer, utan politiskt godkännande, överlämnades 2006 till Folkkongressens stående utskott. Förslaget har mött kritik från kinesiska intellektuella.

Mycket tyder på att statens kontroll och inflytande över media, inklusive Internet, har ökat under de senaste åren. Rapportering kring sociala oroligheter till följd av exempelvis landdispyter, miljöförstöring, korruption eller outbetalda ersättningar till arbetare begränsas av den kinesiska propagandamyndigheten eftersom regeringen fruktar att okontrollerad mediebevakningen riskerar att spä på sociala spänningar. Genom en förordning från 2005 som förbjuder journalister vid provinstitidningar att rapportera från andra provinser än den egna, försöker kinesiska myndigheter förhindra att 'destabiliserande information' ges snabb spridning. Generellt sett är kontrollen av media på provinsiell och lokal nivå ännu hårdare än kontrollen av centrala medier.

Foreign Correspondents Club i Peking meddelade i augusti 2006 att klimatet för utländska journalister i Kina och deras kinesiska medarbetare har hårdnat. Under perioden 2004 - 2006 uppges 38 utländska journalister ha häktats och ett stort antal ha utsatts för trakasserier från framförallt lokala myndigheters sida. Även kineser som talar med utländska journalister har under året utsatts för allt hårdare bevakning. I juni misshandlades en kinesisk markaktivist så svårt att han förklarades, sedan han i en intervju med en tysk tv-journalist kritiserat ett stort dammprojekt.

I september 2006 utfärdade den statliga nyhetsbyrån *Xinhua* nya riktlinjer för utländska nyhetsbyråer verksamma i Kina. Enligt dessa förhindras utländska nyhetsbyråer från att sälja material direkt till kinesiska avnämare. All information, inklusive finansiella nyheter, bilder och grafiskt material, måste förmedlas via Xinhua som förbehåller sig rätten att censurera eller modifiera informationen om den strider mot Kinas intressen.

Pekings olympiska kommitté (BOCOG) meddelade i september att inga inskränkningar kommer att göras för utländska journalister i samband med OS i Peking 2008. Bland annat skall kravet på tillstånd för att besöka olika platser i

landet som i dag åligger alla utländska journalister hävas under perioden. Den allmänt hårdnande medieakontrollen har emellertid föranlett bland annat Amnesty att ifrågasätta om Kina förmår leva upp till sina åtaganden på medieområdet inför OS 2008.

Trots bristande pressfrihet är den kinesiska mediemarknaden mer varierad än någonsin tidigare. Utbudet är enormt med hundratals TV-kanaler och tusentals tidningar och tidskrifter. Tidigare har samtliga nyhetsmedia ägts direkt av staten men under de senaste tre åren har olika experiment med begränsad privatisering av media genomförts. Det stora flertalet tidningar och tidskrifter tvingas nu konkurrera på marknadsmässiga villkor, utan statliga subventioner, vilket har lett till att ett stort antal publikationer tvingats lägga ned. Samtidigt har dessa nya förutsättningar bidragit till framväxten av en mer läsvänlig, och säljande, och i bland försiktigt undersökande, journalistik. Samtliga publikationer, oavsett ägarstruktur, underkastas dock fortsatt partiets kontroll.

TV-inslag granskas i allmänhet före sändning. Utländska TV-bolag tillåts sända i Kina, dock till en mycket begränsad publik på hotell och i bostadsområden med hög andel utlänningar. Trots förbud köper allt fler människor egen parabolutrusning och kan därmed ta del av de utländska sändningarna. TV- och även vissa radiosändningar från utlandet, exempelvis CNN, BBC, Voice of America, Radio Free Asia samt Radio Tibet, utsätts emellertid för störningar.

I syfte att skapa en öppnare och mer transparent förvaltning pågår sedan två år tillbaka ett arbete med att ta fram nya riktlinjer för hanteringen av myndighetsinformation. *National Government Regulations on Information*, som väntas träda i kraft i slutet av 2006 eller början av 2007, ställer bland annat krav på myndigheterna att öka informationstillgängligheten och tillhandahålla webbaserad information.

Statlig kontroll av Internet har ökat under de senaste åren. Enligt regler från 2005 måste alla webbsidor registreras hos Ministeriet för informationsindustri. Även chattare och bloggare är skyldiga att registrera sig under sina verkliga namn. Internetkaféer är sedan ett några tillbaka skyldiga att installera övervakningssystem som registrerar vilka webbsidor varje enskild användare har besökt och automatiskt underrättar myndigheterna när dessa innehåller otillåtet material. Under året har tusentals Internetkaféer som inte levt upp till dessa krav tvingats stänga. Kinas informationsminister aviserade i maj 2006 förstärkta insatser för att bättre övervaka innehållet på Internet. Ministeriet för allmän säkerhet meddelade samtidigt att man avsåg genomföra kampanjer för skärpt Internetkontroll i ett antal provinser.

Ett stort antal människor, enligt brittiska BBC uppemot 50 000 personer, arbetar med att identifiera, censurera och stänga olämpliga webbsidor samt

styra samtalen i diskussionsfora på Internet. . Hundratals webbsidor har stängts ned under året. Alltmer finkalibrerade filtreringssystem letar rätt på s k 'bannlysta ord' i mejltrafik och på hemsidor. I augusti 2006 stängdes den populära sidan *Century China*, ett chattforum för samhällsdebatt, efter anklagelser om olovlig nyhetsförmedling.

Stängningen av *Century China* föranledde 103 kinesiska intellektuella att skriva ett öppet brev till regeringen med krav på minskad Internetcensur. Till de webbsidor som blockerats hör även BBC:s kinesiskspråkiga sidor och vissa sökmotorer. Internationella sökmotorer som *Google*, *Yahoo!* och *Microsoft* har accepterat kinesiska krav på att rensa bort tabubelagda ämnen från sökområden på sina kinesiska webbsidor. Enligt människorättsorganisationen *Human Rights in China* sitter i dag ungefär 50 personer fängslade till följd av otillåtliga yttranden via Internet eller sms.

Spridning av nyhetstexter eller ledarkommentarer som inte först publicerats av de officiella nyhetskällorna Xinhua eller CCTV (*China Central Television*) på Internet är förbjudet. Det är vidare inte tillåtet att använda Internet, e-post eller sms för att 'kalla till olagliga sammankomster, demonstrationer eller samlingar i syfte att störa den allmänna ordningen', eller för att 'stödja aktiviteter organiserade av olagliga enskilda organisationer'. Dessa bestämmelser har tillkommit mot bakgrund av att Internet och mobiltelefoner har spelat en viktig roll för att samordna och organisera olika fristående grupperns aktiviteter, inklusive protester och strejker.

Trots den kinesiska statens olika effektiva blockeringstekniker synes uppgiften att begränsa informationsspridningen bli allt svårare för myndigheterna att hantera. Enligt officiella siffror hade Kina i juli 2006 omkring 123 miljoner Internetanvändare, varav ungefär 77 miljoner är bredbandsabonnenter, och ca 60 miljoner bloggare. Antalet bloggar väntas växa med ytterligare ungefär 40 miljoner under det kommande året. Kina har dessutom uppskattningsvis 440 miljoner mobiltelefonanvändare som varje månad uppges skicka omkring 20 miljarder sms. Internet-och mobiltelefoni har bidragit till en massiv ökning av tillgången på information och möjligheterna för diskussion i Kina under senare år.

Mötes- och föreningsfrihet

Förenings- och församlingsfriheten är fortsatt kringskuren, men antalet människor som är med i en eller flera föreningar har ökat snabbt under de senaste åren. På vissa områden, exempelvis inom miljö, kvinnors rättigheter, kulturminnesvård och välgörenhet, finns många aktiva organisationer som kan betecknas som relativt självständiga från statlig kontroll.

De inhemska frivilligorganisationerna indelas i registrerade organisationer, stiftelser och icke-vinstdrivande föreningar. Alla icke-statliga sammanslutningar, så kallade NGO:s, måste, oavsett form, enligt en förordning från 1998 registreras vid en befintlig statlig institution. Enligt officiella siffror hade omkring 320 000 frivilligorganisationer registrerat sig vid utgången av 2005. Eftersom detta förfarande är både omständligt och kostsamt väljer många organisationer att i stället registrera sig som företag eller institut. Detta beaktat finns det uppskattningsvis omkring en miljon oregistrerade frivilligorganisationer i Kina. Organisationer verksamma inom exempelvis miljöområdet har givits större möjligheter att verka oberoende än organisationer verksamma inom andra fält.

I den situation Kina står inför i dag, med växande sociala klyftor och stora obalanser i fråga om tillgång till offentlig service som hälsovård och utbildning, finns ett stort behov av insatser från enskilda organisationer. En debatt förs i samhället, i viss mån understödd av ledarskapet, som framhåller frivilligorganisationernas viktiga roll. Från myndigheternas sida har man i ökande utsträckning förlitat sig på frivilligorganisationernas arbete inom områden där statliga insatser visat sig otillräckliga, exempelvis i fråga om skydd för utsatta grupper som migrantarbetare, kvinnor, barn och handikappade, men även när det gäller insatser för hiv/aidsprevention.

Trots behovet av frivilligorganisationer, har många organisationer rapporterat om skärpningar och inskränkningar i verksamheten under de senaste åren. Ett antal icke-statliga organisationer har stängts ned och vissa organisationer har varnats sedan myndigheterna ansett att de haft ett alltför nära samarbete med internationella frivilligorganisationer. Det har också blivit svårare att registrera en enskild organisation som företag eller institut.

I en artikel publicerad i Centrala Partiskolans tidning *Study Times* i september 2006 analyseras de internationella frivilligorganisationernas roll. Artikelns slutsats är att internationella NGO:s spelat en viktig roll för Kinas utveckling, bland annat genom insatser på det sociala området, för rättssystemets utveckling och för bidrag till fattigdomsbekämpningen. Samtidigt, framhåller artikeln, finns en risk att Kina påtvingas utvecklingsmodeller som inte lämpar sig för den kinesiska kontexten. De internationella organisationernas närvaro kan därför bidra till att underminera den politiska stabiliteten i Kina. De s.k färgrevolutionerna i vissa forna Sovjetrepubliker utmålas som varnande exempel. Ministeriet för allmän säkerhet tillkännagav under våren 2006 att en kartläggning av internationella enskilda organisationer verksamma i Kina och deras kinesiska anställda pågått under de senaste två åren.

Den kinesiska staten intar en repressiv hållning till otillåtna sammanslutningar, särskilt sådana som av myndigheterna betecknas som sekter, till exempel Falun

Gong. Falun Gong-rörelsen bannlystes i juli 1999 och olagligförklarades i oktober samma år med hänvisning till att den inte hade registrerats i enlighet med 1998 års förordning gällande icke-statliga sammanslutningar. Sektlagstiftningen som trädde i kraft 1999 tillåter lokala myndigheter att kategorisera otillåtna religiösa aktiviteter som hot mot den sociala stabiliteten och att anhålla personer som är inblandade i dessa. Myndigheterna har samtidigt stort utrymme att själva avgöra vad som är att betrakta som 'sektliknande aktiviteter', vilket ger upphov till godtycke och variationer i tillämpningen av lagen. Sedan bannlysningen av Falun Gong har en omfattande medie- och samhällskampanj mot rörelsen bedrivits.

Centrala människorättsorganisationer, däribland *Amnesty* och *Human Rights in China*, har rapporterat att tusentals anhängare till Falun Gong har anhållits eller utsatts för administrativa frihetsberövanden så som 'omskolning genom arbete'. Enligt *Amnesty* intensifierade myndigheterna sin kampanj mot Falun Gong i april 2006, bland annat sedan den internationellt uppmärksammade advokaten Gao Zhisheng i ett öppet brev uppmanat Kinas president att avbryta förföljelsen av rörelsen.

Organisations- och fackföreningsfrihet saknas i Kina. Endast fackföreningar som är auktoriserade och ingår i den statliga *All China Federation of Trade Unions* (ACFTU) tillåts verka (se avsnitt 10). ACFTU har i dagsläget etablerat lokala avdelningar vid 26 procent av de utländska företagen i Kina. President Hu Jintao uppmanade i mars 2006 ACFTU att stärka sitt fackliga arbete bland medlemmarna i denna grupp och ACFTU:s uttalade målsättning är nu att 50 procent av alla utländska företag ska ha etablerat lokala fackföreningar vid utgången av 2006.

CDP, *China Democracy Party*, är fortsatt föremål för förtryck. CDP bildades våren 1998 och blev den första oberoende sammanslutning som har försökt registrera sig som politiskt parti i Kina. Minst 30 av CDP:s ledande medlemmar har sedan dess dömts till långa fängelsestraff för brott enligt strafflagens kapitel om 'hot mot statens säkerhet' och fler än tio medlemmar har frihetsberövats utan rättegång.

Religionsfrihet

Religionsfriheten garanteras i konstitutionen, förutsatt att det handlar om någon av de fem religioner som officiellt erkänns av den kinesiska staten: buddism, taoism, islam, protestantism och katolicism. Religionsutövning i olika former är på frammarsch i Kina. Under senare år har många religiösa byggnader reparerats och besöksfrekvensen i tempel, kyrkor och moskéer har ökat påtagligt. Enligt offentliga uppgifter från 2006 finns uppskattningsvis 100 miljoner buddister, 18 miljoner muslimer, 10 miljoner protestanter och 4 miljoner katoliker i Kina.

I slutdokumentet från centralkommitténs årliga plenum som ägde rum i oktober 2006, uppmärksammades för första gången religionens roll i ett partidokument. Enligt dokumentet kan religion spela en positiv roll i arbetet för att främja social harmoni. Medlemskap i kommunistpartiet förutsätter dock ateism.

Kinesisk lagstiftning gör stor skillnad på registrerade och oregistrerade samfund. Godkända och registrerade församlingar tillåts utöva sin religion, men måste underkasta sig kontroll av statliga organ som bland annat godkänner val av religiösa ledare och övervakar religionsutbildningen. Icke-sanktionerade religiösa samfund tolereras inte. Alla former av religiöst missionerande på offentlig plats är förbjudet. De uppskattningsvis 10 miljoner anhängarna av katolska underjordiska samfund utsätts regelbundet för förföljelse och trakasserier. Detsamma gäller de 40-50 miljoner anhängarna av protestantiska så kallade huskyrkor, privata religiösa sammankomster som ofta äger rum i någon anhängares hem. I juli 2006 greps ett stort antal personer i Zhejiangprovinsen sedan tusentals personer protesterat mot rivningen av en kyrka som av myndigheterna förklarats olaglig. I maj 2005 genomfördes en razzia mot en huskyrka i staden Jilin vid vilken 600 människor anhölls.

Det officiella katolska samfundet i Kina erkänner inte påvens överhöghet och kontakter med påven är förbjudna. Trots rådande meningsskiljaktigheter har en trevande dialog inletts mellan Peking och Vatikanen under de senaste åren. Biskopen i Hongkong, Joseph Zen, en frispråkig kritiker av Kinas bristande religionsfrihet och andra mänskliga rättigheter, utnämndes till kardinal i februari 2006. Utnämningen väckte stor irritation i Peking som svarade med att i maj 2006 utse tre biskopar utan Vatikanens medgivande.

I Tibet och Xinjiang förekommer det att religiösa uttryck tolkas som 'separatism' och försök att splittra landet. Eftersom den kinesiska staten betraktar separatism som ett hot mot landets säkerhet, inskränks religionsfriheten i dessa områden allvarligt (se avsnitt 16).

I april 2006 stod Kina värd för det första *World Buddhist Forum*. Mer än 1000 människor från 34 länder deltog i detta statligt sponsrade evenemang med undertiteln *a harmonious world begins in the mind*. Bland deltagarna återfanns bland annat den av Peking utsedde Panchen Lama, Gyaltsen Norbu.

9. De politiska rättigheterna och de politiska institutionerna

Folkrepubliken Kina är formellt en flerpartistat men i praktiken en enpartistat som präglas av kommunistpartiets maktmonopol. Ytterligare åtta partier finns registrerade men de saknar reell politisk betydelse. Med vissa undantag på de

lägsta administrativa nivåerna föreligger inte rätten att välja ledarskap. Högsta verkställande organ inom statsapparaten är Statsrådet. Nationella val förekommer inte och offentlig opposition mot kommunistpartiets maktmonopol bemöts repressivt och kan leda till långa fängelsestraff.

Kommunistpartiet har i dag drygt 70 miljoner medlemmar. Knappt 20 procent av medlemmarna är kvinnor och omkring sex procent tillhör etniska minoriteter. Kommunistpartiets starka ställning bygger dels på att författningen föreskriver att Kina är en socialistisk stat med 'deltagande från alla demokratiska partier under ledning av kommunistpartiet', dels på en leninistisk statsuppbyggnad där parti och stat verkar i en parallell struktur på alla administrativa nivåer i samtliga myndigheter och statligt ägda företag..

Enligt författningen utövas den högsta makten i den kinesiska statsbildningen av den nationella folkkongressen (NPC), men NPC har i praktiken haft svårt att tvätta bort karaktären av 'gummistämpel'. Den verkliga makten finns samlad i kommunistpartiet, och främst i dess politbyrås nio man starka stående utskott..Majoriteten av medlemmarna i kommunistpartiets politbyrå har parallella statliga uppdrag. Hu Jintao, Kinas president, är samtidigt kommunistpartiets generalsekreterare och ordförande i den statliga militärkommissionen.

På gräsrotsnivå hålls vart tredje år sedan 1988 så kallade. byval. Dessa byval är direkta val till verkställande organ, så kallade. bykommittéer. Systemet omfattar i dag runt 650 000 byar över hela landet, i vilka ca 70 procent av Kinas befolkning bor. I motsats till de verkställande organen på högre nivåer kan personer som inte är medlemmar i kommunistpartiet väljas till byordförande. Partiet har dock inflytande över vem som tillåts kandidera och byordföranden är dessutom underställd byns partisekreterare. Systemet skiljer sig åt mellan olika byar och landsdelar. I några utvalda städer har det förekommit försök med direkta val till det verkställande organet på lägsta nivå, de så kallade. grannskapskommittéerna. Planer har dryftats om att genomföra liknande val på nästa nivå i systemet, i landsbygdskommunerna, och enstaka försök har gjorts. I ett officiellt dokument om byggandet av landets demokrati som regeringen presenterade i slutet av förra året, nämns emellertid inget om en förestående utveckling av direkta val i denna riktning. Den nationella folkkongressen överväger sedan förra året ändringar i vallagen för val till lokala folkkongresser på by- och landsbygdskommunal nivå, bland annat genom förbättrade valprocedurer.

EKONOMISKA, SOCIALA OCH KULTURELLA RÄTTIGHETER

10. Rätten till arbete och relaterade frågor

Kina är sedan 1983 medlem i ILO, *International Labour Organisation*, och undertecknade 2001 en avsiktsförklaring i syfte att utarbeta ett arbetsprogram med organisationen. Kina har ratificerat fyra av ILO:s åtta kärnkonventioner: *Equal Remuneration Convention* (nr 100), *Minimum Age Convention* (nr 138), *Worst Forms of Child Labour Convention* (nr 182) samt *Non-Discrimination, Employment and Occupation* (nr 111). Kinesisk lagstiftning överensstämmer enligt ILO i huvudsak med innehållet i dessa konventioner.

Trots ratifikationen av de fyra ILO-konventionerna erkänner Kina fortfarande inte tre av ILO:s kärnprinciper: mötesfrihet, rätten till kollektiva förhandlingar och rätten att organisera sig. Kina har inte ratificerat vare sig ILO:s konvention 87 (föreningsfrihet) eller 98 (om organisationsrätt och rätten till kollektiva förhandlingar). Kina har även en *de facto*-reservation mot artikel 8:1 (a) i FN:s konvention om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR). Artikeln rör rätten att bilda eller ansluta sig till valfri fackförening. Inskränkningar i denna rätt återfinns även i två nationella lagar: fackföreningslagen och arbetslagen. Fackföreningslagen reviderades 2002 i syfte att stärka fackföreningarnas roll men förbudet mot fria fackföreningar kvarstår. Enligt arbetslagen är det inte uttryckligen förbjudet att strejka, men det finns heller inte något skydd för strejkrätten. Strejker förekommer, liksom uppgifter om att strejker bemöts med våld.

I april 2005 granskades Kinas första rapport om tillämpningen av ICESCR. Bland rekommendationerna i kommitténs rapport återfinns uppmaningar att avskaffa tvångsarbete, tillåta fristående fackföreningar och vidta åtgärder för att bekämpa diskriminering av kvinnor, funktionshindrade och migrantarbetare. Kommittén uppmanade också Kina att avskaffa barnarbete, förbättra tillämpningen av existerande arbetsmarknadslagstiftning, implementera angivna minimilöner och förbättra arbetsmiljö och säkerheten på arbetsplatser.

Genom ett tillägg till *Regulation on Minimum Wage* antaget i juli 2004, åläggs varje kinesisk provins att vartannat år redovisa rådande minimilön för provinsen. . Vid den sista redovisningen låg Shenzhen i Guangdongprovinsen i topp med en garanterad minimilön på 810 renminbi (RMB), ungefär motsvarande i svenska kronor, medan inlandsprovinsen Jiangxi hade en minimilön på 270 RMB per månad.

Arbetslösheten ges stor uppmärksamhet av den kinesiska regeringen. Officiellt uppgår arbetslösheten i städerna till 4,3 procent men dessa siffror inkluderar bara de personer som varit registrerade som arbetslösa i mer än tre år. Undersysselsättningen på landsbygden är omfattande och de flesta bedömare är eniga om att den verkliga arbetslösheten, också i städerna, är betydligt högre. Samtidigt noterades förra året för första gången ett arbetskraftsunderskott i Pärflodsdeltat i Guangdongprovinsen.

Undermåliga arbetsförhållanden och olyckor på arbetsplatsen är ett utbrett problem i Kina. Totalt omkom ca 127 000 människor i arbetsrelaterade olyckor 2005. Omkring två hundra miljoner arbetare uppges enligt officiella siffror lida av någon av 115 olika arbetsrelaterade sjukdomar. Gruvolyckor med höga dödssiffror är vanligt förekommande. Enligt officiella siffror omkom närmare 6000 gruvarbetare i arbetsplatsolyckor under 2005. Under de första åtta månaderna 2006 var motsvarande siffra ungefär 2 900, en minskning med 26 procent. I syfte att förbättra säkerheten på arbetsplatserna antogs 2002 en lag om arbetssäkerhet och sedan några år beordras arbetsgivare inom farliga sektorer som bygg- och gruvindustrin att ta ut en arbetsskadeförsäkring för sina anställda.

Till följd av en mycket allvarlig olycka i Liaoningprovinsen år 2005, då 214 gruvarbetare miste livet, höjdes ersättningsnivåerna till skadade och efterlevande i ett försök att få gruvbolagen att förbättra säkerheten. Under 2005 stängdes dessutom ungefär 7000 gruvor – en tredjedel av det kinesiska gruvbeståndet – efter en allvarlig olycka i Guangdongprovinsen. Den statliga tillsynsmyndigheten för gruvdrift lovade i september 2006 att investera motsvarande 375 miljoner amerikanska dollar för att förbättra säkerheten vid de statsägda gruvorna. I praktiken har dock de lagar som införts haft begränsad effekt när det gäller att minska antalet arbetsplatsolyckor.

Migrantarbetare som kommer till städerna från landsbygden utgör en stor och särskilt utsatt grupp. Unga, kvinnliga migrantarbetare utgör i dag ca 60 procent av de anställda inom tillverkningsindustrin. De är ofta lönediskriminerade, jämfört med sina manliga motsvarigheter, och har generellt sett dåliga arbetsvillkor. Enligt en undersökning genomförd av Kinas nationella statistikbyrå i oktober 2006 har hälften av alla migrantarbetare en månadsinkomst på mindre än 800 RMB; 20 procent tjänar mindre än 500 RMB per månad.

En förordning från januari 2006 uppmanar företag och lokala myndigheter att ta ett större ansvar för att tillförsäkra migrantarbetarna bättre arbetsvillkor och större del av relaterade socialförsäkringsförmåner. I september meddelade Ministeriet för arbets- och socialförsäkringsfrågor att regeringens ambition är att 140 miljoner arbetare ska omfattas av en arbetsskadeförsäkring år 2010.

Bland dessa är migrantarbetarna en särskilt viktig målgrupp. I juli 2006 omfattades ca 90 miljoner människor av försäkringen. Av dessa var knappt 20 miljoner migrantarbetare.

Uppgifter förekommer om att barn, i strid med lagen, används som arbetskraft inom vissa sektorer, exempelvis inom textilindustrin.

Under de senaste åren har regeringen visat intresse för att stödja satsningar för att höja företagens sociala ansvar. Shanghai stod i september 2005 värd för FN:s initiativ för företagens sociala ansvar vid Global Compacts toppmöte.

11. Rätten till bästa uppnåeliga hälsa

Kina har gjort stora framsteg på hälsoområdet sedan Folkrepubliken grundades år 1949. I stort är befolkningen i dag vid bättre hälsa än i de flesta större utvecklingsländer. De främsta anledningarna till detta är ökat generellt välbefinnande och systematiska hälsokampanjer. Parallellt med denna positiva utveckling har emellertid enskilda personers utgifter för sjukvård ökat. Som en följd av att det statliga finansieringsansvaret har decentraliserats till lägre administrativa nivåer, har centralregeringens bidrag till sjukvården minskat. De offentliga utgifterna för sjukvård uppgick enligt WHO till 2,0 procent av BNP under 2003; sjukvården finansieras i dag till drygt 36 procent av offentliga medel medan knappt 64 procent kommer från privat håll. I brist på offentliga medel tvingas patienter ofta betala dyrt för behandling och medicin. Det är inte heller ovanligt att patienterna tvingas betala en summa direkt till läkaren för att överhuvudtaget få vård.

Världshälsoorganisationens, WHO:s, index över finansiering av hälsovård speglar en mycket ojämlig tillgång till vård hos olika inkomstgrupper i Kina. Tillgången till hälsovård skiljer sig framförallt mellan stad och landsbygd, mellan kustområden och fattigare inlandsregionerna, mellan olika inkomstgrupper och mellan män och kvinnor. Enligt WHO saknar fortfarande uppemot två hundra miljoner människor på den kinesiska landsbygden och ca hundra miljoner stadsbor tillgång till hälsovård. Denna ojämlika tillgång är sannolikt en viktig orsak till att hälsoindikatorerna under senare år inte utvecklats lika positivt som tidigare. Stadsbefolkningen drabbas i dag i stor utsträckning av välfärdssjukdomar, medan landsbygdsbefolkningen fortfarande löper stor risk att drabbas av vanligt förekommande infektionssjukdomar som exempelvis tuberkulos och hepatitB.

Spädbarnsdödligheten i Kina är relativt låg, omkring 27 per 1000 födselar för pojkar och 36 per 1000 födselar för flickor. I områden med stor koncentration av minoriteter uppges spädbarnsdödligheten vara 3-5 gånger högre än i städerna. Flickor lider i större utsträckning än pojkar av undernäring och

tvärtemot trenden i resten av världen är också spädbarnsdödligheten i Kina högre bland flickor än bland pojkar. Detta mönster är tydligare på den fattiga landsbygden än i städerna.

Regeringen har konstaterat att statens hälsoutgifter på landsbygden har varit för låga; endast 30 procent av de samlade statliga utgifterna för hälsovård har avsatts för de 70 procent av befolkningen som bor på landsbygden.

Premiärminister Wen Jiabao konstaterade vid folkkongressens plenum i mars 2006 att en ändring måste till för att göra det lättare och mindre kostsamt för landsbygdsbefolkningen att gå till läkare. Enligt OECD saknar omkring 80 procent av alla hushåll på den kinesiska landsbygden och ca 50 procent av stadsbefolkningen tillräcklig sjukvårdsförsäkring. Hälsoministeriet uppgav emellertid i september 2006 att knappt 400 miljoner människor, ca 45 procent av landsbygdsbefolkningen, i dag omfattas av ett nytt system med hälsovårdsförsäkring som infördes år 2003. Statens målsättning är att hela landsbygdsbefolkningen ska ha tillgång till denna försäkring vid utgången av 2010.

Det kinesiska hälsoministeriet framhöll i augusti 2006 att en betydande underrapportering av antalet dödsfall i vissa provinser har försvårat regeringens förebyggande arbete och kontroll av smittsamma sjukdomar. Fram till för ett par år sedan var hiv-/aidsfrågan fortfarande ett tabubelagt ämne i kinesisk media. I dag har öppenheten kring hiv och aids ökat, men kunskapsnivån är fortfarande mycket låg, vilket bidrar till att smittade ofta stigmatiseras av sin omgivning. För två år sedan etablerade regeringen en nationell kommitté med representanter från olika ministerier och institutioner med uppgift att leda arbetet mot hiv och aids. I den femårsplan för behandling av hiv och aids som hälsoministeriet presenterade 2005 ligger fokus på förebyggande arbete, bland annat genom informationskampanjer, ingripande mot högriskgrupper samt fri behandling och anonyma hiv-tester.

Efter kraftigt förbättrade hälsokontroller har antalet registrerade hiv-smittade i Kina ökat med omkring 30 procent årligen sedan 2001. Enligt samstämmiga uppgifter från regeringen och WHO finns i dag omkring 650 000 hiv-smittade i Kina, inklusive de knappt 80 000 människor som lever med aids. Dessa siffror representerar en nedskrivning av WHO:s tidigare siffror från 2003 när antal hiv-smittade uppskattades till 840 000. Kritiker menar dock att det verkliga antalet sannolikt uppgår till mellan 2 och 5 miljoner hiv-positiva.

Sprutnarkomaner utgör den största gruppen hiv-/aidssmittade i Kina och kopplingen är tydlig mellan landets narkotikarutтер och den geografiska smittspridningen, från gränsen mot Burma till den kinesiska sydöstkusten, och från Afghanistan till Xinjiang och Peking.. Enligt det kinesiska hälsoministeriet hade emellertid närmare hälften av de nya fall som upptäcktes under 2005

smittats genom oskyddat sex snarare än drogmissbruk. Ökande prostitution uppges officiellt utgöra en bidragande faktor. Transfusioner av smittat blod utgör en annan källa till smittspridning. I maj meddelade hälsoministeriet att en särskild satsning ska göras för att höja medvetenheten om hiv och aids bland landets omkring 140 miljoner migrantarbetare.

I mars 2006 trädde nya regler för förebyggande och kontroll av hiv/aids i kraft. Reglerna förtydligar bland annat det tidigare förbudet mot diskriminering av hiv-smittade och deras familjemedlemmar. Även diskriminering av personer med andra smittsamma sjukdomar är förbjuden. Under året har dock kinesisk media uppmärksammat att diskriminering från arbetsgivare fortfarande är omfattande.

Många lokala aktivister och organisationer menar att bristande samordning mellan hälsoministeriet och ministeriet för allmän säkerhet hotar regeringens förebyggande arbete mot hiv och aids, särskilt när det gäller behandling av högriskgrupper. *Human Rights Watch* publicerade i juni förra året en omfattande rapport om trakasserier av lokala hiv-/aidsaktivister i många provinser och uppmanade den kinesiska regeringen att ge det civila samhället större möjligheter att bidra till det förebyggande arbetet samt stödja smittade och deras familjer.

12. Rätten till utbildning

Sedan 1949 har utbildningsnivån höjts väsentligt. År 1950 var läskunnigheten uppskattningsvis omkring 10 procent. Enligt UNDP är läskunnigheten bland vuxna över 15 år i dag 91 procent. Läskunnigheten är dock lägre bland kvinnor (86,5 procent) än bland män (95,1 procent).

Från att ha varit statligt finansierat och näst intill kostnadsfritt, har det kinesiska utbildningssystemet genomgått genomgripande förändringar under senare år som bland annat har inneburit att huvudansvaret för utbildningskostnaderna har decentraliserats till lokal nivå. Detta har i praktiken medfört att utbildning till stor del blivit beroende av finansiering genom avgifter och egen verksamhet, även på grundskolenivå. Formellt finns inget system med studieavgifter under de nio obligatoriska skolåren, men i praktiken tar skolor ut ett växande antal avgifter under andra namn, inklusive avgifter för skolböcker och annat material. Denna utveckling har lett till att många barn, särskilt flickor, i familjer med låg inkomst tas ur skolan eller att familjer skuldsätts. En genomsnittlig landsbygdsfamilj använder i dag drygt 30 procent av sin årsinkomst för att finansiera skolgång för barnen. I fattigare områden är det vanligt att barn slutar skolan efter fem eller sex år. Kvinnors utbildning är dessutom i genomsnitt betydligt kortare än mäns.

Ett flertal initiativ har tagits under de senaste åren för att komma tillrätta med dessa problem. Utbildningsministern meddelade i januari förra året att alla kinesiska barn ska få tillgång till nioårig grundskola före 2007, en rättighet som redan finns inskriven i konstitutionen. Premiärminister Wen Jiabao lovade dessutom i mars 2006 att alla barn på landsbygden ska ges gratis skolböcker och befrias från skolrelaterade avgifter innan utgången av 2007.

Generellt sett är tillgången till utbildning i Kina betydligt bättre för stadsbefolkningen, med undantag för den stora gruppen migrantarbetare och deras barn som på grund av systemet med hushållsregistrering inte kan registrera sig i de städer där de arbetar och vistas. Kinesisk media har under året uppmärksammat att uppskattningsvis 6,4 miljoner barn nekats tillgång till det vanliga skolsystemet till följd av att de saknat hushållsregistrering. I september infördes ett tillägg till *Compulsory Education Law* som garanterar alla barn rätt till nio års allmän skolgång, oavsett registreringsort. Emellertid har flera specialskolor för migrantbarn som drivits av frivilligorganisationer med myndigheternas goda minne, stängts under året, med hänvisning till att den nya lagen tillgodoser dessa barns behov. Trots den nya lagen förblir administrativa svårigheter och höga skolavgifter i städerna ett effektivt hinder för många migrantbarn att tillgodogöra sig den utbildning de har rätt till.

Efter sitt besök i Kina 2003 kritiserade FN:s specialrapportör för utbildningsfrågor Kina för systemet med godtyckliga skolavgifter och förbudet mot religiösa skolor – ett förbud som alltjämt kvarstår. Kina kritiserades också för att spendera för lite resurser på utbildning. Den kinesiska regeringen antog 1993 som mål att fyra procent av BNP skulle användas för utbildning. Detta mål har ännu inte uppnåtts. FN:s generella rekommendation är sex procent.

13. Rätten till en tillfredsställande levnadsstandard

Den ekonomiska utvecklingen i Kina har medfört den i särklass största reduceringen av den totala globala fattigdomen i modern historia. Mellan 200 och 300 miljoner kineser har lyfts ur fattigdom under de senaste 30 åren, och levnadsstandarden har höjts markant i de flesta av Kinas regioner. Enligt Världsbankens studie *Reducing Poverty Sustaining Growth* från 2004 hade andelen som (enligt den köpkraftsanpassade metoden PPP) tjänade mindre än en amerikansk dollar per dag minskat från 49 procent till 7 procent av befolkningen, eller från 490 miljoner till 88 miljoner människor, under perioden 1988-2002. Många kinesiska medborgare befinner sig dock fortfarande strax ovanför minimigränsen nästan hälften av befolkningen, eller 47 procent, hade 2001 en konsumtion på mindre än två dollar per dag. Medelinkomsten beräknas i dag vara omkring 1 800 amerikanska dollar per år, men siffran är mer än tredubbel så hög i exempelvis Shanghai och betydligt lägre på många andra håll i landet.

I UNDP:s Human Development Index, som mäter inkomst, läskunnighet, spädbarnsdödlighet och kvinnors deltagande i det offentliga livet, hamnar Kina år 2005 på 85:e plats av totalt 177 länder. År 2004 befann sig Kina på 94:e plats och året dessförinnan på 104:e plats. Under de senaste åren har Kina således klättrat 20 platser i rankingen vilket, enligt UNDP speglar en av historiens snabbaste förändringar.

Samtidigt som många människor har fått det relativt sett bättre ökar inkomstklyftorna i det kinesiska samhället. Dessa inkomstklyftor återfinns mellan stad och landsbygd, mellan utvecklade kustregioner och fattiga inlandsprovinser, inom städer och mellan befolkningsgrupper. Gini-koefficienten, som mäter fördelningen av inkomster i samhället, ligger i dag på 0,45 vilket gör Kina till ett av de länder i världen där förmögenhetsspridningen är som mest ojämnt fördelad. Överlag har etniska minoritetsområden fått mindre del av det ökande ekonomiska välbefindandet än övriga landet. Officiellt erkänns också att flertalet av dem som befinner sig under fattigdomsstrecket tillhör etniska minoriteter.

Den kinesiska regeringen är väl medveten om de problem som växande ekonomiska och sociala klyftor för med sig. Det femårsprogram som antogs vid 2006 års nationella folkkongress, betonar vikten av att skapa ett så kallat harmoniskt samhälle bland annat genom olika åtgärder för att minska inkomstgapet mellan stad och landsbygd och genom att angripa korruptionen. Begreppet "en ny socialistisk landsbygd" innebär att samtliga barn på den kinesiska landsbygden garanteras nio års avgiftsfri skolgång. Vidare ska systemet med hälsokooperativ på landsbygden byggas ut och nya satsningar göras på landsbygdens infrastruktur. Samtidigt slopas den mer än 2000 år gamla traditionella jordbruksskatten. Motsvarande fyrtio miljarder amerikanska dollar har avsatts för att genomföra dessa åtgärder.

För gemene man i Kina saknas ännu ett utvecklat socialförsäkringssystem, även om man i städerna försöker införa ett sådant. Det socialförsäkringssystem som tidigare fanns endast för stadsbor och som var knutet till en statlig anställning, har gradvis utvecklats i takt med de ekonomiska reformerna. Tidigare fördelades bostäder av den arbetsenhet en person tillhörde och bostadshyrorna var i princip symboliska. Även detta system håller på att avskaffas.

Bostäder har under de senaste åren byggts i stor skala och bostadsstandarden har höjts markant för stora grupper. Samtidigt har marknadsanpassningen inneburit betydande svårigheter för många familjer. Människor som bor i äldre stadsbebyggelse och som tvångsförflyttas i och med att deras bostäder rivs, har rätt till en ny bostad eller ersättning. Efterlevnaden av denna regel varierar dock och protestaktioner till följd av ingen eller bristfällig ersättning är vanligt

förekommande. Detsamma gäller för hushåll på landsbygden som tvångsförflyttas till följd av stora infrastrukturprojekt som exempelvis dammbyggen, eller markexpropriering när städerna växer.

Under senare år har hundratusentals husägare och hyresgäster vräpts av lokala myndigheter och byggbolag, ofta i strid med kinesisk lagstiftning. Ersättningen för exproprierad mark är ofta otillräcklig och möjligheterna till juridisk prövning begränsas av korruption i partistrukturer och rättsväsende. Ministeriet för landresurser har under 2006 gjort gällande att närmare 60 procent av markexproprieringen sker illegalt. Premiärminister Wen Jiabao beskrev vid årets nationella folkkongress förekomsten av olaglig markkonfiskering som ett historiskt misstag och aviserade samtidigt motåtgärder. Parallellt med att olaglig markkonfiskering fördöms, stoppas protestaktioner mot konfiskering av mark ofta av lokala myndigheter och inte sällan med våld. I december 2005 sköts ett obekräftat antal demonstranter till döds av lokal polis i byn Dongzhou i Guangdong-provinsen, sedan de protesterat mot utebliven kompensation när deras mark tagits i anspråk för byggande av ett vindkraftverk. Flera av demonstranterna har dömts till långa fängelsestraff.

År 2004 skrevs skyddet för privat egendom in i Kinas konstitution. Markkontraktslagen som trädde i kraft 2003 syftar till att skydda jordbrukarfamiljer från markkonfiskering av lokala myndighetsföreträdare i minst 30 år. Markkontraktslagen innebär emellertid ingen förändring beträffande äganderätten till marken. All mark tillhör alltså staten, medan lantbrukare ges brukanderätt och viss transfereringsrätt. Landfrågan var en viktig fråga på dagordningen vid folkkongressens plenum i mars 2006. Ett förväntat lagförslag om att tillåta privat ägande av mark fick dock skjutas på framtiden sedan det blottlagt en växande klyfta mellan reforminriktade och konservativa krafter inom partiet.

OLIKA GRUPPERS ÅTNJUTANDE AV DE MÄNSKLIGA RÄTTIGHETERNA

14. Kvinnors rättigheter

Kvinnors jämställdhet med män och rätten till lika lön garanteras i den kinesiska författningen. Kina anslöt sig 1980 till konventionen om kvinnors rättigheter (CEDAW). Diskriminering av kvinnor är förbjuden enligt kinesisk lag men en juridisk definition av begreppet diskriminering saknas. Detta gör det mycket svårt att väcka åtal i fall av diskriminering mot kvinnor. Lagen föreskriver inte heller vilka påföljder som gäller vid diskriminering.

Det finns även lagar med särskilda föreskrifter till förmån för kvinnors ställning inom en rad områden. 1992 antogs Lagen om skydd av kvinnors rättigheter och intressen, som bland annat innehåller förbud mot arrangerade äktenskap, bortgifte av minderåriga, hindrande av flickors skolgång samt förbud mot handel med kvinnor. Lagen kräver också att statliga myndigheter och företag ska ha ett visst antal kvinnor i ledande positioner. Vidare innehåller lagen sedan förra året ett uttryckligt förbud mot sexuella trakasserier. Inte heller detta begrepp definieras dock och inga straffsatter anges. Frågan om sexuella trakasserier har under året uppmärksamats i kinesisk media och exempelvis i Shanghai pågår arbete med att förtydliga lagens innebörd.

Köp och försäljning av sexuella tjänster är olagligt i Kina men till skillnad från koppleri är dessa brott inte inkluderade i den allmänna strafflagen utan betraktas som ordningsförseelser. Kvinnor som anklagas för prostitution, liksom deras kunder, riskerar böter och administrativt frihetsberövande. Uppgifter om sexuella övergrepp på prostituerade från polisens sida förekommer.

Den preferentiella ställning som söner traditionellt åtnjuter i Kina, i kombination med ökade skolvgifter, har bidragit till att flickors och kvinnors tillgång till utbildning och sjukvård försämrats under senare år. Trots framsteg vad gäller utbildning förblir kvinnors utbildningsnivå betydligt lägre än mäns. Omkring 70 procent av Kinas analfabeter är kvinnor och de flesta av dessa är bosatta på landsbygden. Preferensen för söner cementeras ytterligare genom avsaknaden av ett fungerande pensionssystem och offentlig åldringsvård i kombination med ettbarnspolitiken, det faktum att föräldrar försörjs av söner, samt traditionen att kvinnan flyttar in hos sin makes familj. Faktorer som verkar för preferensen för söner gäller särskilt i jordbrukarhushåll. Bland övergivna barn och barn som lämnas till barnhem är flickor i stor majoritet.

Den kinesiska äktenskapslagen förbjuder våld i hemmet men definierar inte närmare detta begrepp. Våld inom familjen faller inte heller under allmänt åtal, om våldet inte anses vara särskilt allvarligt. Enligt uppgifter i kinesisk press förekommer våld i uppskattningsvis 30 procent av alla familjer. Kvinnojourer, dit misshandlade kvinnor kan vända sig, drivs av det statliga kvinnoförbundet *All-China Women's Federation* (ACWF) och av olika frivilligorganisationer.

Kina har antagit en handlingsplan för perioden 2001-2010, som identifierar mål till skydd för kvinnor inom områdena hälsa, utbildning, lagstiftning/rättsskydd, miljö, ekonomi, förvaltning och beslutsfattande. Det organ som är ansvarigt för övervakningen av tillämpningen är *National Working Committee on Children and Women* (NWCCW), vilket inkluderar representanter från berörda ministerier och institutioner.

I augusti 2006 kommenterade CEDAW-kommittén Kinas två senaste periodiska rapporter om kvinnors rättigheter i Kina. Kommitténs slutsats var att betydande arbete återstår innan Kina lever upp till förpliktelseerna under CEDAW. Grundläggande kritik riktades mot avsaknaden av definitionen av begreppet diskriminering vilket, menar man i rapporten, omöjliggör implementering av CEDAW. Kommittén konstaterade vidare att våld mot kvinnor förblir utbrett och påtalade behovet av en heltäckande nationell lagstiftning. Ökade insatser till stöd för brottsoffer efterlystes.

I UNDP:s senaste jämställdhetsindex (GDI 2003), som mäter den generella utvecklingsnivån justerad för genderbaserade obalanser, hamnade Kina på 64:e plats av 177 länder. Detta innebär en viss förbättring jämfört med 2001 då landet låg på 71:a plats. Andelen kinesiska kvinnor i sysselsättning är hög jämfört med många andra länder, men kvinnor tjänar vanligtvis mindre än män, arbetslösheten är högre och kvinnor drabbas i oproportionerligt hög grad vid statliga företagsomstruktureringar. Kvinnlig representation i parti- och statsapparat är låg, särskilt på högre nivåer, och knappt 20 procent av kommunistpartiets medlemmar är kvinnor.. I Statsrådet, där trettiosex ministrar, *state councillors*, vice premiärministrar och premiärministern ingår, är endast två personer kvinnor. En av dessa är vice premiärminister, tillika den enda kvinnan i partiets tjugofyra medlemmar starka politbyrå.

Handel med kvinnor för äktenskap och prostitution förekommer, såväl inom som från och till Kina, och utgör ett växande problem. Kombinationen av de snabbväxande städernas efterfrågan på okvalificerad arbetskraft, utbredd undersysselsättning på landsbygden och obalansen i födelsetal mellan kvinnor och män har skapat förutsättningar för människohandel också inom landet. Unga kvinnor, arbetssökande kvinnor från landsbygden och kvinnor som tillhör nationella minoriteter utgör särskilt utsatta grupper.

Kina utgör såväl transitland som ursprungsland och mottagningsland för internationell människohandel. Enligt officiella siffror faller omkring 10 000 kvinnor och barn varje år offer för människohandel i Kina. UNICEF uppger dock att en mer trolig siffra är omkring 150 000. Företrädare för ministeriet för allmän säkerhet förklarade i början av 2006 att Kina på sikt riskerar att utvecklas till ett nav i den internationella människohandelsverksamheten. CEDAW-kommittén påpekade i sin rapport att den kinesiska definitionen av människohandel är betydligt snävare än vad FN:s konvention om transnationell brottlighet och dess tilläggsprotokoll anger.

15. Barnets rättigheter

Kina tillträdde barnkonventionen 1992 och har undertecknat de båda frivilliga protokollen avseende dels barnhandel, barnprostitution och barnpornografi, dels barn i väpnade konflikter. I enlighet med barnkonventionens krav har Kina antagit en handlingsplan för barn avseende perioden 2001-2010 som inkluderar mål inom områdena hälsa, utbildning, lagstiftning/rättsskydd och miljö. Det organ som ansvarar för övervakningen och tillämpningen av planen är *National Working Committee on Children and Women* (NWCCW) (Se avsnitt 14). UNICEF menar att handlingsplanen är mycket ambitiös, exempelvis tas frågan om särskilt skydd för utsatta barn upp. Emellertid saknas mål för hur utsatta grupper såsom flickor, barn med funktionshinder, barn till migrantarbetare och sexuellt utnyttjade barn ska hanteras.

I september 2005 granskades Kinas tillämpning av barnkonventionen för andra gången av FN:s kommitté för barns rättigheter. I slutrapporten välkomnas den kraftigt höjda levnadsstandarden för många barn och det faktum att mer pengar nu satsas på att förbättra barns tillgång till skola och sjukvård. Kommittén uppmanar samtidigt Kina att bland annat vidta ytterligare åtgärder så att alla barn får tillgång till grundskola, se över reglerna för fängelsestraff och frihetsberövande av minderåriga, vidta åtgärder för att bekämpa diskriminering av flickor, barn med funktionshinder, barn till migrantarbetare och minoriteter, bättre tillämpa lagarna mot könsbestämda aborter samt se till att alla barn registreras och får tillgång till grundläggande samhällstjänster.

Barn som föds utanför de ramar som fastställts genom familjeplaneringspolitiken, utgör en annan särskilt utsatt grupp. Enligt lag har dessa barn inte rätt till skolgång eller föräldrarnas statliga sjukförsäkring. Den reviderade äktenskapslagen ger samma rättigheter åt barn födda utanför äktenskapet som barn till gifta par och stipulerar att frånvarande föräldrar ska bidra ekonomiskt till barnets uppehälle. Utomäktenskapliga barn riskerar dock att utsättas för social stigmatisering till följd av förhärskande traditionella värderingar.

Barn som är mellan 14 och 16 år kan dömas till livstids fängelse för särskilt allvarliga brott så som våldtäkt och mord, men lagen föreskriver att barnens ålder skall beaktas då straffsatsen bestäms. Från och med 16 års ålder kan barn dömas till fängelse även för mindre allvarliga brott. Dödsstraff får inte utdömas för barn som var under 18 år vid tiden för brottet. I januari 2006 utfärdade Högsta domstolen nya riktlinjer enligt vilka utbildning snarare än fängelsestraff ska prioriteras för unga brottslingar mellan 14 och 17 år. Högsta domstolen fattade under 2006 vidare beslut om inrättande av speciella domstolar för att pröva ärenden som rör minderåriga. Detta för att säkra en enhetlig rättstillämpning och stärka rättssäkerheten i dessa fall. Från och med 14 år kan barn tas i förvar genom administrativt frihetsberövande.

Kinesisk lagstiftning förbjuder anställning av personer under 16 år och höga böter kan utdömas för överträdelser. Barnarbete förekommer, trots att Kina har ratificerat ILO:s konvention om avskaffande av grövre former av barnarbete.

Handel med barn förekommer, främst på landsbygden och i mindre tätorter, där det sociala trycket att skaffa manliga familjeförsörjare är starkt samtidigt som bristen på kvinnor kan vara påtaglig. Det förekommer att familjer säljer barn till personer som i sin tur säljer dem vidare, liksom att barn kidnappas för försäljning. Barnaröv och övergivande bestraffas med fängelse enligt allmän strafflag.

Ett tillägg till *Law in Protection of Minors* antogs i augusti 2006 i syfte att förbättra situationen för minderåriga. Den nya lagen garanterar bland annat minderårigas rätt till privatliv och innehåller ett förbud för lärare att utsätta elever för fysisk eller psykisk misshandel. Lagen förbjuder också försäljning av alkohol och tobak till minderåriga.

16. Rättigheter för personer som tillhör nationella, etniska, språkliga och religiösa minoriteter samt urfolk

Kina har 55 officiella minoriteter som tillsammans utgör knappt tio procent av landets hela befolkning. Kinas minoritetsområden återfinns i huvudsak i landets sydvästra provinser samt i Tibet, Qinghai, Xinjiang och Inre Mongoliet. Representanter för Kinas minoriteter kvoterar in i politiken i de minoritetstata, nominellt autonoma regionerna, men de är kraftigt underrepresenterade i de nationella politiska institutionerna, särskilt på högre poster. Endast omkring sex procent av medlemmarna i kommunistpartiet uppges tillhöra minoriteter.

Den ekonomiska utvecklingen har inte kommit minoritetstata provinser till godo i samma utsträckning som på andra håll i landet. Minoriteters tillgång till

utbildning och hälsovård är generellt sett sämre än etniska kinesers, särskilt på landsbygden. Den av myndigheterna uppmuntrade sinifieringen i form av inflyttning av etniska kineser, *han*-kineser, till traditionella minoritetsområden har i många fall gjort de etniska grupperna till minoriteter i sina egna ursprungsområden.

De muslimska uigurerna utgör den största folkgruppen i den autonoma regionen Xinjiang i nordvästra Kina. Enligt den senaste folkräkningen från år 2000, uppgick andelen uigurer i provinsen till 45 procent. De etniska kineserna utgjorde vid folkräkningen 41 procent av befolkningen; vid Folkrepubliken Kinas grundande 1949 utgjorde *han*-kineserna sex procent av befolkningen i Xinjiang.

I den till namnet autonoma regionen Tibet utgör tibetanerna, enligt officiella siffror, 90 procent av befolkningen. Denna siffra inkluderar dock endast permanent bosatta och tar inte hänsyn till tillfälligt inflyttade migrantarbetare eller militär personal stationerad i regionen. Om dessa grupper inkluderas blir fördelningen en annan. Officiella siffror saknas men uppskattningsvis utgörs närmare 75 procent av invånarna i huvudstaden Lhasa av etniska *han*-kineser. Dessutom växer andelen *han*-kineser i resten av Tibet. Den snabba sinifiering, som har ägt rum har uppmärksamats av flera utländska människorättsorganisationer.

Den 1 juli 2006 öppnades världens högst belägna järnväg mellan Golmud i Qinghai och Lhasa. Med denna nya kommunikationsled på plats väntas en markant ökning av inströmningen av turister till Lhasa. Redan i dag anländer omkring 4000 människor dagligen med järnvägen till Tibet. Den 1 oktober 2006 släpptes kravet på särskilt tillstånd för inresa i Tibet vilket väntas underlätta ytterligare för turismen.

I både Tibet och Xinjiang finns ett motstånd mot den kinesiska överhögheten och den begränsning av den egna kulturen som denna har medfört. Även fredliga uttryck för detta motstånd stämplas av myndigheterna ofta som separatism, vilket är ett allvarligt brott i Kina. Det förekommer dessutom att fredliga uttryck för kulturell eller religiös identitet tolkas som uttryck för separatism.

Terrordåden den 11 september 2001 ledde bland annat till att *East Turkestan Islamic Movement* (ETIM) fördes upp på FN:s lista över terroriststämplade organisationer efter anklagelser om samröre med internationella terrororganisationer. Kategoriseringen av ETIM som en terrororganisation är dock inte okontroversiell. Under 2005 publicerade människorättsorganisationen *Human Rights Watch* en omfattande rapport om en pågående kampanj mot Kinas muslimska uigurer. Av rapporten framgår att antalet

uigurer som har fängslats eller administrativt frihetsberövats på grund av religionsutövning eller brott som klassificerats som hot mot statens säkerhet kraftigt har ökat under de senaste åren.

Myndigheterna i Xinjiang uppgav förra året att ett tusental personer avtjänar fängelsestraff med hänvisning till strafflagens kapitel om splittring av staten eller hot mot rikets säkerhet. Även fredliga uttryck för etnisk identitet, så som innehav av kassetband, affischer eller texter, har lett till fängelsestraff med hänvisning till separatism. Sedan fyra år tillbaka har Xinjiangs främsta universitet upphört med att bedriva undervisning på uiguriska, utom för kurser i traditionell uigurisk kultur. Rapporter om propagandakampanjer riktade mot imamer med uppmaning om att studera partiets ideologi är återkommande.

Förnyade ansträngningar att krossa de av myndigheterna identifierade tre onda krafterna – separatism, extremism och terrorism – aviserades i maj 2006. I augusti 2006 förklarade partisekreteraren i Xinjiang att en kamp 'på liv och död' skulle föras mot 'separatistiska krafter' i provinsen. Vid sitt toppmöte i Shanghai i juni 2006 meddelade *Shanghai Cooperation Organisation* (SCO), där förutom Kina också Ryssland, Uzbekistan, Kazakstan, Tadzjikistan och Kirgizistan ingår, att man avsåg stärka informationsutbytet för att förhindra 'separatistiska krafter' från att få fäste i regionen.

I mars 2005 frigavs affärskvinnan Rebiya Kadeer efter att ha avtjänat nästan sex år av ett sjuårigt fängelsestraff för brott mot statens säkerhet. Kadeer dömdes för att ha skickat kopior av tidningsartiklar till sin man som var bosatt i USA. Under 2006 har återkommande rapporter talat om fortsatta trakasserier mot Kadeers familj. Kadeer själv befinner sig nu i USA.

Den kinesiska regimen betraktar uttryck av vördnad eller stöd för Dalai Lama som riktade mot den officiella kinesiska politiken. Kontakter mellan tibetanska buddister och Dalai Lama – som gick i landsflykt 1959 – är förbjudna. Tibetansk kultur- och religionsutövning kontrolleras strikt och utbildning i kinesiska prioriteras på bekostnad av tibetanska. Trots att konstitutionen garanterar Tibet en hög grad av autonomi intar de kinesiska myndigheterna en övervakande roll också när det gäller utbildning av munkar, förvaltning av religiösa platser, val av ledarskap och offentligt informationsarbete. *Tibetan Center for Human Rights* har under året rapporterat att andelen tibetanska tjänstemän inom förvaltningen i Tibet sjunkit betydligt under senare år. Det New York-baserade *Office of Dalai Lama* rapporterade i augusti 2006 att nya regler införts som förbjuder tibetanska tjänstemän att delta i religiösa aktiviteter, inklusive att besöka tempel eller andra heliga byggnader.

Sedan hösten 2002 har fem omgångar av konsultationer mellan Dalai Lamas sändebud och regeringen i Peking genomförts. Den senaste konsultationen

genomfördes i mitten av februari 2006. Samtalen har haft begränsade resultat och från kinesisk sida har man inte officiellt erkänt att de ägt rum.

Enligt människorättsorganisation *Tibetan Center for Human Rights and Democracy* fanns, vid utgången av 2005, 132 kända politiska fångar i Tibet. Majoriteten av dessa är munkar och nunnor. Ytterligare 20 personer uppges av samma organisation ha arresterats på politiska grunder under 2006.

Varje år flyr närmare 3000 tibetaner över bergskedjan Himalaya, via Nepal till Indien och Dharamsala, där den tibetanska exilregeringen och Dalai Lama finns. I september 2006 sköts en tibetansk nunna till döds av kinesisk gränspolis när hon i sällskap med ett sjuttioal tibetaner försökte ta sig över gränsen. Incidenten bevittnades av en internationell grupp bergsklättrare som befann sig i området.

Gedhun Choeki Nyima var fem år när Dalai Lama för 11 år sedan utsåg honom till reinkarnationen av Panchen Lama, den näst viktigaste religiösa gestalten efter Dalai Lama i den dominerande versionen av tibetansk buddism. Peking reagerade negativt på detta val och installerade en egen Panchen Lama – Gyaltzen Norbu. Gedhum Choeki Nyima och hans familj har inte setts till sedan 1995 trots upprepade krav från internationellt håll, inklusive från EU, att få kontakt med familjen. *The Office of Dalai Lama* meddelade i augusti 2006 att Dalai Lama beslutat att utse en ny efterträdare bland exiltibetanerna i Indien.

17. Diskriminering på grund av sexuell läggning eller könsidentitet

Den kinesiska författningens kapitel om fri- och rättigheter saknar hänvisning till sexuell läggning. Homosexualitet betraktades fram till 1997 som ett otillåtet beteende som kunde leda till administrativt frihetsberövande och 'omskolning genom arbete'. I dag är öppenheten kring homo- bi- och transsexualitet betydligt större än för bara några år sedan, särskilt i större städer. Social konservatism och traditionella värderingar utgör det största hindret för Kinas homosexuella.

Ett stort antal webbsidor för homosexuella har öppnats under senare år och under 2005 lanserades för första gången en utbildning på temat *Research on Homosexuality* i Kina. Kursen, som ges vid Fudan-universitetet i Shanghai, har rönt mycket stort intresse. I maj 2006 introducerades för första gången en så kallad *hot line* för homosexuella i Shanghai och Guangzhou. Sun Yatsen-universitet i Zhuhai meddelade i oktober 2006 att man etablerat Kinas första studentförening för homo- bi och transsexuella studenter.

Samtidigt förekommer rapporter om trakasserier mot homosexuella. Internetsidor med information riktad till homosexuella stängs med jämna

mellanrum. Det är inte heller tillåtet att bilda organisationer eller organisera oberoende aktioner till stöd för homo- och bisexuellas situation. Här råder samma inskränkningar som för övriga organisationer i Kina.

18 Flyktingars rättigheter

Kina har ratificerat FN:s flyktingkonvention inklusive 1967 års tilläggsprotokoll, men saknar ett fungerande regelverk för asylprövning och bedömning av flyktingstatus. Många av de rättigheter som stipuleras i flyktingkonventionen har, på grund av avsaknad av flyktinglagstiftning, inte införlivats i kinesisk lag. Exempelvis gäller detta rätten till arbete, skola för barn och jämställd juridisk status.

Situationen i Nordkorea har gjort att en stor mängd nordkoreaner varje år beger sig över gränsen in i Kina. Uppskattningar av det verkliga antalet nordkoreaner varierar mellan 20 000-50 000 och närmare 300 000. En stor grupp av dessa är personer som endast tillfälligt och ofta av ekonomiska skäl söker sig till Kina. Detta utesluter dock inte att många av dem vid en flyktingstatusbedömning skulle betraktas som flyktingar i enlighet med flyktingkonventionen. FN:s särskilde rapportör för mänskliga rättigheter i Nordkorea upprepade i sin rapport inför 2005 års Kommission för de mänskliga rättigheterna i Genève, att nordkoreaner som lämnar sitt land för att söka mat eller fly från politisk förföljelse bör klassificeras som flyktingar enligt internationell lag. Under senare år har ett växande antal nordkoreaner tagit sig in på utländska beskickningar i Peking och andra städer i Kina för att begära asyl i Sydkorea.

Den kinesiska regeringen hävdar emellertid att de nordkoreaner som tar sig in i Kina uteslutande är ekonomiska migranter och att eventuell utlämning av dessa personer sker i enlighet med ett bilateralt utlämningsavtal mellan Kina och Nordkorea. Frågan om de nordkoreanska flyktingarnas status och UNHCR:s tillträde till de aktuella gränsområdena togs upp i samband med ett besök i Peking av FN:s Högkommissarie för flyktingfrågor i mars 2006.

I sydvästra Kina finns drygt 292 000 vietnameser, varav nästan samtliga är flyktingar eller barn till flyktingar från det kinesisk-vietnamesiska kriget 1979. Den kinesiska regeringen har erkänt UNHCR:s klassificering av gruppen som flyktingar och även gett dem arbetstillstånd. Den stora majoriteten av dessa har försetts med kinesiska identitetskort. Gruppens rättsliga status är dock fortfarande oklar. UNHCR arbetar sedan flera år på att bereda en lösning med de kinesiska myndigheterna som ska ge det flertal som vill stanna kinesiskt medborgarskap, medan de som vill ska få återvända till Vietnam.

19. Funktionshindrades rättigheter

En rad lagar inom olika områden anger särskilda rättigheter för Kinas omkring 60 miljoner funktionshindrade. Sedan 1990 finns bland annat Lagen till skydd för funktionshindrade, som innehåller ett program för jämlikhet och deltagande i samhällslivet. Personer med funktionshinder har rätt till utbildning, arbete och särskilda förmåner som till exempel gratis transport med kollektivtrafik. En första rikstäckande organisation för funktionshindrade, *All China Disabled Person's Federation* (ACDF) bildades 1988. Emellertid möter funktionshindrade fortfarande diskriminering i fråga om socialt anseende, utbildning och arbete. Enligt företrädare för ACDF är det först under det senaste decenniet som funktionshindrade börjat visa sig offentligt. Enligt officiell statistik lever nästan en fjärdedel av Kinas funktionshindrade i extrem fattigdom. Flertalet har inte tillgång till de statliga institutionerna och specialskolorna för personer med funktionshinder utan är hänvisade till familjen för hjälp. Arbetslösheten är betydligt högre bland funktionshindrade än bland befolkningen i övrigt.

ÖVRIGT

20. Frivilligorganisationers arbete för mänskliga rättigheter

Oberoende organisationer, såväl nationella som internationella, som arbetar för mänskliga rättigheter är inte tillåtna i Kina. Förordningarna från 1998 om icke-statliga sammanslutningar innebär att frivilligorganisationer måste registreras hos en befintlig institution vilket omöjliggör formellt oberoende. Trots dessa restriktioner har allt fler journalister, jurister, lärare och andra under de senaste åren engagerat sig i kampen för mänskliga rättigheter, antingen organiserat eller enskilt. Flera människorättsorganisationer, bland dem *Amnesty* och *Human Rights in China*, har rapporterat att det växande antalet människorättsaktivister i Kina utsatts för skärpta restriktioner och myndighetstrakasserier under 2006.

I juli 2005 fick det internationella Röda Korset, efter nästan tio års förhandlingar, tillstånd av den kinesiska staten att öppna kontor i Kina. Under det nuvarande avtalet har Rödakorsrepresentanterna emellertid ingen rätt att besöka kinesiska fängelser. Förhandlingar om detta pågår.

Den officiella organisationen *China Society for Human Rights* bildades 1993 på statligt initiativ och har tidvis anförtrotts att bereda svar på exempelvis utländsk kritik mot Kina för hanteringen av mänskliga rättigheterna.

21. Internationella och svenska insatser på området mänskliga rättigheter

Kina uppmuntrar till samarbete på rättsområdet, dels mellan kinesiska institutioner och utländska motsvarigheter, dels mellan enskilda organisationer och akademiska institutioner. Dessa kinesiska initiativ har mötts av ett växande gensvar från såväl EU som från andra västländer.

Frågor om mänskliga rättigheter utgör ett centralt inslag i svensk Kinapolitik. Sveriges politik syftar till att uppnå konkreta resultat och för detta används olika instrument, såväl bilateralt som inom EU. Dessa instrument innefattar bland annat en icke- formaliserad dialog om mänskliga rättigheter på både politisk- och tjänstemannanivå, offentliga uttalanden, samt ett praktiskt, tekniskt samarbete inom rättsområdet som syftar till erfarenhetsutbyte och reformer. I samtalen med kinesiska företrädare tas även fall av fängslade personer upp, exempelvis regimkritiker.

Raoul Wallenberginstitutet (RWI) vid Lunds universitet, som finns etablerat i Peking, bedriver med stöd av Sida sedan 1996 utbildning och kapacitetsutveckling i mänskliga rättigheter med olika kinesiska parter. Verksamheten är i huvudsak inriktad på ett omfattande akademiskt samarbete med ett antal kinesiska universitet, samt ett mer långtgående samarbete med åklagarmyndigheterna. Sedan två år tillbaka bedriver RWI en forskningsinriktning inom mänskliga rättigheter vid mastersutbildningen i folkrättsjuridik vid Pekings universitet.

Organisationen Advokater utan Gränser bedriver med finansiellt stöd av Sida ett samarbete med ett rättshjälpscenter vid Fudan-universitetet i Shanghai med målsättningen att ta tillvara utsatta gruppers intressen. Inom ramverket för en ambassadfond ges även visst finansiellt stöd till rättsbaserade kinesiska frivilligorganisationer. Fonden ger dessutom stöd till ett antal statliga akademiska aktörer som verkar för att utveckla det institutionella ramverket för det civila samhället i Kina.

Sverige stödjer kampen mot hiv och aids i Kina, bland annat i form av finansiellt stöd till WHO:s policyarbete. Till detta samarbete är ett provinsiellt projektarbete knutet som genomförs av Smittskyddsinstitutet och Folkhälsoinstitutet. Stöd ges också till en internationell NGO, Mary Stopes, som arbetar med lobbying och information om hiv-/aidsfrågor. Sverige bidrar också med omfattande multilateralt stöd till olika organ inom FN-systemet som arbetar med rättighetsfrågor i Kina.

EU genomför två gånger om året en dialog om mänskliga rättigheter med Kina under ledning av ordförandeskapstrojkan. Stående krav från EU:s sida är bland

annat avskaffandet av dödsstraffet och att Kina ska presentera statistik om dödsstraffets tillämpning, stärkt yttrande- organisations- och religionsfrihet samt reformering av systemet med administrativa frihetsberövanden. I dialogen presenterar EU även en lista på fängslade personer, inklusive regimkritiker och Falun Gong-utövare, kring vilka EU vill ha information. Ett seminarium om mänskliga rättigheter genomförs i anslutning till dialogen.

Förutom EU, bedriver ett tiotal länder formaliserade bilaterala dialoger om mänskliga rättigheter med Kina. Även FN och dess underorgan har ett samarbete med Kina på området, framför allt inom de ekonomiska och sociala rättigheterna. Sommaren 2005 besökte Högkommissarien för mänskliga rättigheter Kina för första gången på tre år för att underteckna ett utvidgat samarbetsavtal med den kinesiska staten. Frågan om permanent närvaro av högkommissariens kontor togs upp på nytt men avslogs av den kinesiska sidan.